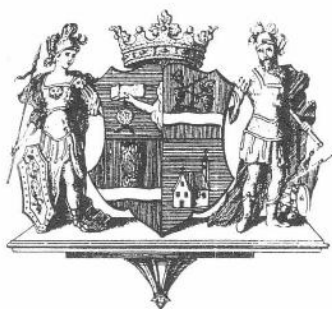

Kolozs vármegye
régi címere

II. FEJEZET

A munkahelyen nem egy munkás úgy néz ránk, mintha a szájából vennénk ki a kenyeret. Többen meg is jegyzik a hátunk mögött, vagy éppen előttünk: „Még csak ezek a románok hiányoztak a nyakunkra.”

Atyaúristen! Kiver a veríték a hallottaktól. Ekkora megalázás még Toldi Miklóst sem érte, mikor Laczfi parasztnak nevezte. Még hogy én román? Ezek szerint román volt Mátyás király és Mikes Kelemen, akárcsak Bocskai és Bartók. De ez a sorsa Arany Jánosnak és Ady Endrének, csak azért, mert azon a területen születtek, amely ma Romániához tartozik. Látszik, hogy Rákosi volt az apád és Kádár a mostohád, ki hogy ezt feledtesse, gulyáskommunizmuson nevelt. Így aztán nem sok hajad szála görbült meg a tudományokért, ezért műveltségéből mindössze annyira telik, hogy megkülönböztess a gulyást a flekkentől...

Otthon, Erdélyben minden megaláztatásban részünk volt, csak azért, mert magyarok vagyunk. Mi ennek ellenére vállaltuk a magyarságunkat, s ha az értelmiségeink egy része nem hódol be, egy része nem jön el, akkor mi sem vagyunk itt. De nem hiába tartja a mondás: „Szegény embert még az ág is húzza!”

A munkásszállón négyen vagyunk egy szobában. Az előbbieken már említett Csabával és még két nagykarolyi férfival. Velük mindjárt az elején összerúgom a port. Nyíltan a szemükbe mondom, hogy csak kalandorok, és a politikai menedékjoghoz nem sok közük van, legfeljebb a gazdaságihoz. De hát csak együtt kell laknunk, ezért megpróbáljuk elviselni egymást. Ráadásul mindhárman dohányoznak. Csabival nem volna baj, mert ő megértő, de a másik kettő csak azért is a szobában pipázik. Annyi füstöt szívok, hogy a füstölőre tett szalonna sem bírna elviselni.

Telnek a napok, és lassan a hetek. A menekültek pedig egyre jönnek. Én is mind több emberrel ismerkedem meg. Elég jó emberismerő vagyok, így ki tudom választani a komolyabb gondolkodásúakat, és csak ezekkel alakítok ki tartósabb kapcsolatot. Újdonsült itteni ismerőseim nem értik, hogy miért vagyok még mindig szomorú. Megint verse foglalom gondolataimat:

ERDÉLYI SORS

*Kérték, hogy megvalljam, miért vagyok oly szomorú még...
Mert a szülőföldön hontalan árva valánk,
Eltépvén gyökerünk, jöttünk mint néma kiáltás,
S Árpád földjén – jaji – most menekült mi levénk.*

Magyarországon felgyorsulnak a változások. Egyre többen írnak és beszélnek Erdélyről. Nagy várákozással veszek részt a különböző előadásokon. Túlzott reményekkel vagyok a Kis Béla által javasolt Erdélyi Klub működése iránt. Az elején beindul, és úgy néz ki, hogy sikerül az erdélyi menekültek gondolkodó részét összefogni. Sajnos egyre inkább feltűnnek az egyéni ambíciók, és mindegyikünk azt hiszi, hogy csak ő ismeri az igazi megoldást. Ennek következtében már előrevetítődik a felbomlás árnyéka.

Még egy különös esemény történik tavasszal. Juhos Gáborék is Csepelre kerülnek. Itt vagyunk egy munkásszállón. Látszik rajtuk, főleg az asszonyon, hogy egyre inkább nyomasztja az otthon hagyott gyermek sorsa. Gábor már azzal a gondolattal kezd foglalkozni, hogy visszaszökik és átszökteti a gyer-

meket. Amikor lebeszéljük, arra hivatkozik, hogy alig egy kilométerre lakik a határtól, és ismeri a terepet. Minél inkább próbáljuk a rá leselkedő veszélyeket vázolni, Gábor annál makacsabban ragaszkodik a tervéhez. Ekkorra már mindenki tudja, hogy a románok lőnek a menekülőkre. Egyik közös ismerősünk félig komolyan, félig tréfásan azt mondja Gábornak, hogyha mindenképpen menni akar, legalább egy fényképet hagyjon magáról emlékül. Egyik hétvégén azzal áll elő, hogy leutazik a határra, szétnézni. Figyelmeztetjük, nehogy át merjen menni.

Következő pénteken Rákosszentmihályon vagyok, mikor egy kisgyerekkel látom jönni-menni. Legnagyobb megdöbbenésemre azzal fogad, hogy sikerült a szöktetés. Egy éjszaka megvolt a nagy vállalkozás. Azután sokáig mindenki erről beszél. A televízió is érdeklődik az eset után. Mindenki hősként tekint rá, de ő elhárítja a személyére szóló dicséretet, és Istennek tulajdonítja a szerencsés gyerekszöktetést. Ekkor tűnik fel nekem először, hogy míg Pánczél Tivadar érdeklődéssel hallgatja a történeteket, Németh Géza oda sem hederít az egésze.

Kezd szöveget ütni a fejembe egyes papok viselkedése. Közben mindenki noszogtat, hogy menjek a teológiára. Újra nagy dilemma előtt állok. Komlós Attila azzal biztat, hogy mindenben segít. Közelednek a felvételi vizsgák.

Végül is elhatározom magam, és bemegyek a teológiára a dékánhoz. Röviden elmondom, hogy ki vagyok és miért jöttem. A dékán első kérdése az, hogy ha sikerülne elvégezni a teológiát, és Erdélyben megváltozik majd a helyzet, visszamennék-e? Természetesen – mondom én. Akkor a többi részletkérdés, amit megbeszélünk és elintézzünk – jelenti ki a dékán. Érvélesemre, mely szerint silány a zenehallásom, megnyugtat, hogy még vannak a teológián ilyenek. Hogy nincs érettségim, azt is át lehet hidalni ebben az esetben. Utolsó szabadkozásom, hogy megelégszem a levelező tagozattal is, ha másként nem megy, azzal hárítja el a dékán, hogy ha már belevágok a tanulásba, akkor ne csak félig-meddig csináljam. Végül abban maradunk, hogy írok egy önéletrajzot, és jelentkezem a július elején tartandó vizsgára.

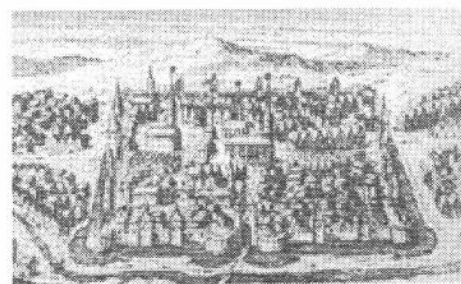
Igen ám, de addig sok minden történik. Május végén megvan a párttervezlet, amelyen Kádárnak visszavonulót fújnak.

Június elején értesülök róla, hogy tüntetésre készülnek Erdélyért. Végre már történik valami! Állandóan kifogásolom, hogy csak beszélünk Erdélyről, de tenni semmit sem teszünk érte. Különböző elképzeléseim vannak, de nem sokra megyek velük. Amikor a román menekültek megalakítják a maguk szervezetét, a Romania Liberát, elhatározom, hogy nekünk is lépni kell. Kiáltványt fogalmazok meg, amely a falurombolás és a kisebbségek elnyomása ellen tiltakozik. Több közismert ellenzéki személyiséget tájékoztatok elképzelésemről. Mindegyik helyesli a tervet. Az a szándékom, hogy a menekültek aláírják a tiltakozást, és elküldjük nemzetközi fórumokhoz. Az Erdélyi Klub és a Rákosszentmihályon összegyűlő erdélyiek segítségével akarom megvalósítani a tervet. Hideg zuhanyként ér, hogy épp Kis Béla és Németh Géza ellenzik a dolgot.

NE VÁGD EL A GYÖKEREKET!

A szörnyű politikai elnyomás következtében szülőföldünket elhagyni kényszerült különböző nemzetiségű román állampolgárok segélykéréssel fordulunk a gyerekkorunkhoz.

Kolozsvár a XVII. században

Itt nem egy ország belügyeibe való beavatkozásról, hanem három nemzet több évszázados múltja és szülőföldje mesterséges lerombolásának megakadályozásáról van szó.

Kérjük a világ közvéleményét, hogy segítse fegyvertelen küzdelmiünket, mely azt célozza, hogy senki se kényszerüljön politikai, nemzeti vagy vallási okok miatt elhagyni Erdélyt és Romániát. Félreértés elkerüléséért megjegyezzük, hogy a magyarok nem hagyták el hazájukat, csak eljöttünk a fővárosba, hogy a világ észrevegye végre szenvedéseinket.

A lehető leghatározottabban tiltakozunk a romániai falvak tervezett lerombolása ellen. Nem igaz, hogy ez a lépés gazdaságilag megfontolt és indokolt, ráadásul az okozandó erkölcsi, kulturális, anyagi kár évszázadokig sem hozható helyre. Nem is szólva arról, hogy e vállalkozás újabb elviselhetetlen szenvedést és koplalást jelentene az amúgy is nélkülöző lakosság számára.

Több mint hétszáz éve él együtt e három nemzet, s mi ezt akarjuk továbbra is. Mi több, jelen pillanatban itt, Budapesten is békésen megférünk mi magyar, román, német menekültek. Ki az oka, hogy csak a mai Erdélyben van gyűlölet és nélkülözés? Őseink sok évszázados munkájával felépített, tatár-török ellen vérukkal oltalmazott településeinket nem pusztíthatják el, templomainkat nem rombolhatják le, apáink sírjait nem gyalázhathatják meg.

Ilyen intézkedés nem szolgálhatja a román nép érdekeit. Ez egy kis csoport szörnyszüleménye. Mivel ezelőtt egy pár hónappal még ott éltünk, hivatalos helyekről közvetve tudjuk, hogy az igazi cél a magyar és német kisebbség elpusztítása, beolvasztása. Bizalmas négy szemközti beszélgetésekből tudjuk, hogy a román nép sem akarja ezt.

Tiltakozunk a magyar helység- és személynevek betiltása ellen.

Tiltakozunk a magyar iskolák megszüntetése ellen.

Tiltakozunk az otthon maradt hozzátartozóink zaklatása és túszként való kezelése ellen.

Tiltakozunk minden kisebbséget sújtó intézkedés ellen.

Amint a lyoni francia akkor megy Párizsba, a manchesteri angol Londonba és tér vissza, mikor akar, anyanyelvét akkor használja, mikor akarja, akként mi is akarjuk, hogy a kolozsvári magyar akkor mehesse Budapestre, a temesvári német Berlinbe, mikor akar.

Anyanyelvünket akkor és ott használhassuk, mikor akarjuk, beleértve a felsőoktatást is.

Európa országainak kormányai hitelképtelenné válnak a dél-afrikai fajüldözés elleni tiltakozással, amíg saját kontinensükön efölött szemet hunynak.

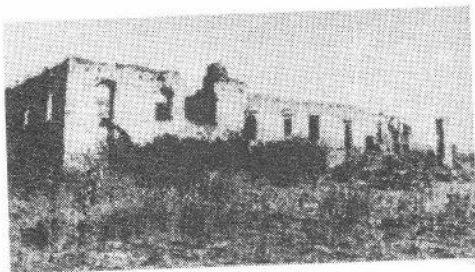
Ezért kérünk minden békét és szabadságot óhajtó, szülőföldjét szerető népet és nemzetet, hogy akadályozza meg e szörnység kivitelezését. Szülőföldünk ne változhassék át kirabolt pusztává.

Ha a fának elvagdossák gyökerét, az ágai is elszáradnak. Mi még vissza akarunk térni szülőföldünkre, lakhelyeinkre. Találkozni akarunk szüleinkkel, gyerekeinkkel, ismerőseinkkel, és ott szeretnénk élni és dolgozni boldogan.

Milliók akaratát nem akadályozhatja meg egy hatalmon levő kis csoport. Az a kis csoport, melyet az a szégyenletes bíráló ért, hogy saját népe tömegestől menekül és kér védelmet az általuk első számú közellenségnek kikiáltott szomszédos országban.

NÉPEK HAZÁJA, NAGYVILÁG,
SEGÍTSÉGÉRT EZÉRT KIÁLTUNK HOZZÁD!

Egeres:
Bocskai-kastély

Egyre jobban elfog a keserűség. Létezik, hogy még most is az egyéni érdekek dominálnak?

Június közepén már több tízezerre tehető a Romániából menekültek száma. Egyre többen jönnek olyanok, akiknek a politikai menedékjoghoz semmi közük. A nagy rész gazdasági menekült. Míg az elején többnyire magyarok voltunk, most egyre több a román.

Péntekenként a segélyért sorban állók egyre követelőzőbbek. Sokszor olyan dolgokat hallok, hogy jó volna nem erdélyinek lenni. Csak az vigasztal, hogy akik tényleg politikai üldözöttek, azoknak megvan a viselkedési kultúrájuk, míg a többiek a kakukkfióknál is falánkabbak. Abban bízom, hogy az idő majd megrostálja őket, és nem kell annyit szegyenkezni miattuk. De addig még nagyon sokat ártnak az erdélyi ügynek. A helyi lelkészek és a presbitereknek sokszor vasból kell lenniük az idegeiknek.

Elérkezik június 17-e, vasárnap. Rákosszentmihályon nagy készülődés előzi meg ezt a napot. Szép számmal vagyunk erdélyiek, és itteniek is sokan jönnek. Többen jelentkeztek, akik ebédvendéget visznek. Akiket nem visz el senki, azoknak itt főznek. Szóval nagyon szép ünnep ígérkezik. Az anyaországi magyar rátaalál az erdélyi magyarra.

Az ünnepség istentisztelettel kezdődik. Tóth Károly püspök úr hirdeti az ígét. Valahogy így kezdi:

„Úgy vagyok ezzel a gyülekezettel, mint volt Pál apostol a gyülekezeteivel. Én is annyira vágyok ebbe a rákosszentmihályi templomba, csak mostanig nem volt időm.”

Álljon meg a menet! Jól hallok vagy csak hallucinálok? Értelmezzük csak a mondottakat! Itt van egy pap, aki mellesleg püspök. Mint keresztyén tudom, hogy az Úr Jézus azért jött, hogy az embereket szolgálja. A papok állítólag az Úr Jézus méltatlan, de hivatalos szolgálói. Legalábbis nálunk, Kalotaszegen minden úrvacsoraosztás előtt így mondta a lelkész. Ez azt jelenti, hogy hatványozottan kell szolgálni az emberiséget. Erre itt van dr. Tóth Károly püspök úr, aki úgy vágyik ebbe a gyülekezetbe, mint Pál apostol vágyott a gyülekezeteibe. A rákosszentmihályi templomban az erdélyi segélyszolgálat február elején kezdte meg munkáját. Most június közepe van. Akárhogy számolom, ez négy hónap. Négy hónap alatt a főtiszteletű úr nem ért rá elmenni egyik kerületből a másikba, ahova pedig állítása szerint nagyon vágyik. Vagyis magyarra fordítva: mi, néhány tízezer menekült annyira jelentéktelenek vagyunk előtte, hogy ennyit érdeklünk. Ne kérdezze senki, hogy miről szólt a prédikáció. Nekem ez elég volt aznapra.

És csak ezután jött az i-re a pont. A délelőtti műsor végén néhányan találkoztunk a püspök úrral. Mindenki elmondja, hogy honnan jött, és mit akar csinálni itt. Mikor rám kerül a sor, Németh Géza már mondja is, hogy a teológiára akarok menni. A püspök csak annyit kérdez, hogy hol érettségiztem? Mondom, hogy nincs érettségim. Akkor nem lehet – jön a rövid és hideg elutasító válasz, és ezzel vége. Gyöngyi néni, az erdélyi menekültek gyülekezetének egyik vezetője még próbálja magyarázni a dolgot, de a püspök részéről le van zárva az ügy. Megdöbbenek. Létezik, hogy ilyen hamar elintézzon egy, a hatáskörébe tartozó ügyet a püspök? Csak az érettségim érdekli? Az nem, hogy miért akarok éppen a teológiára menni, mikor itt számtalan más lehetőség van? Az nem számít, hogy ha nem vagyok őszinte és azt mondom, hogy megvan az érettségim, az ismert okok miatt ezt úgysem lehe-

Kolozsvár:
Bethlen-bástya

*Tüntetés a Hősök terén
június 27-én*

tett volna ellenőrizni? Vagy lehetne érettségim úgy, hogy a középiskolát románul végzem? A teológia szempontjából így sem tudok többet, mint a magyar tagozatú tíz osztályommal. De hát egy békepapot nem érdekelnek a szocializmus végső győzedelmét ily csekélyen befolyásoló tényezők. Szóval én itt helyben elvégeztem a teológiát és az iskolát örökre. Cserébe annyit tanultam, mint egykor Benedek Elek, hogy a szívem fájdukt bele, s nem a fejem. Ahogy kijövünk a beszélgetésről, Mikszáth Kálmán Különös házasság című regényének záró mondata cseng a fülembbe, amint a békák szólnak: „Urrak a papok! Urrak a papok!”

Közben fokozott izgalommal készülünk június 27-re. Ahogy a dátum közeledik, egyre nő a feszültség. Az egész ország érzi, hogy valami olyan történik, ami már rég nem volt. A hatóságok és majd mindenki provokációtól tart, jogosan. Rákosszentmihályon, a munkahelyemen és mindenütt arra próbálnak rábeszélni, hogy ne menjünk el a tüntetésre. Egyesek arra emlékeztetnek, hogy ötvenhat is tüntetéssel kezdődött. És persze azt már jócskán tapasztaltam, hogy itt sokan félnek a változásoktól, mert az áldozattal jár. Ellenben azt is tudom, hogy ez egy olyan alkalom, amelyre el kell mennem, bármi lesz is. Ha távol maradok, azt soha az életben nem fogom tudni magamnak megbocsátani. Rákosszentmihályon a tüntetéssel egy időben vigíliát tartanak. Az erdélyiek így választhatnak, hogy ki hova menjen. Kicsit furcsálltam, hogy Németh Géza helyt akar állni mind a két oldalon. Az elején ott van a tüntetésen, így mindenki láthatja. Majd eljön Rákosszentmihályra a vigíliára, hadd lássák a hatóságok, hogy ő mindent megtesz, hogy az erdélyiek a tüntetéstől távol

maradjanak. Persze minden cselekedetet lehet magyarázni, de hadd vegyünk egy történelmi párhuzamot. Mi van, ha Kapisztrán János a török megérkezésekor elvonul vissza Esztergomba, és ott imádkozik. Ő is magyarázhatta volna azzal, hogy a Szentírás tiltja a fegyveres harcot.

Én megint abban a szerencsétlen helyzetben vagyok, hogy épp lejár a tartózkodási engedélyem. Így a tüntetés napján, ahogy kijövök a munkából, rohanok a KEOKH-ba, hogy hosszabbítsak. Az idő vészesen telik. Hat órákor legkésőbb a Hősök terén kellene lennem. Már fél hat, és látszólag türelmesen várom, hogy kiadják a meghosszabbított tartózkodási engedélyem. Végre nyílik az ajtó, és jön a hivatalnok az igazolványokkal. De előbb még egy csekélységet el kell intézni. Elémbe nyomnak egy nyilatkozatot, hogy írjam alá: „Semmilyen politikai tevékenységet nem folytatok Magyarországon.” Még csak ez a nyilatkozat hiányzott! Mivel a politika sokszor abból áll, hogy az ember mást mond és mást tesz, így aláírom a papírt, miután kezembe veszem a tartózkodási engedélyemet, rohanok a földalattihoz. A harmadik szelvényre sikerül felszuszikálódnom, és már robogok is a Hősök tere felé.

Mire megérkezek, a tér már tele van. Soha életemben nem láttam még ennyi embert. Őrangyalomnak köszönhetem, hogy épp az erdélyiek csoportja felé indulok. Ott van egyik menekülttársam, Misi a feleségével és a két gyermekével, no meg egy rakás transzparenssal. Még ott látom Németh Gézát, Bodor Pált, aki épp elmondja néhány táblán szereplő névről, hogy mit is kell róluk tudni. Így például Szabédi Lászlóról, Visky Árpádról... Megjelenik Cornel Rosca, a Romania Libera vezetője, és sűrűn kattingatja a gépét. Elkecseregve állapítjuk meg, hogy több a táblánk, mint ahány erdélyi van, akiknek készítettük őket. A körülöttünk lévő magyarországiaknak osztjuk szét a fennmaradt transzparenszeket. Nekem egy nagy tábla jut, melyet súlya miatt Attilával felváltva tartunk. Egyik oldalán ez áll: „A viszály neve nem Erdély, a viszály neve Ceausescu”. A másik oldalán románul: „Problema nu este Ardealul, problema este Ceausescu.”

Egyre jönnek az emberek. A Hősök tere szűknek bizonyul. Hirtelen rés nyílik a tömegben és a szabad folyosón középre vonul a Romania Libera csoportja piros-sárga-kék zászlókkal, tapsvihar közepette. Nem tudom, hogy az ott lévő románok mit éreznek, de én ki merem jelenteni, hogy ez a tömeg a „nemzetiségek barátsága tantárgyból” kitűnőre vizsgázott. És ha még van a jelen lévő románok közül, aki ezután is gyűlöli a magyart, arra érvényes Goethe megállapítása: „A nemzetgyűlölet fordítottan arányos a műveltséggel.”

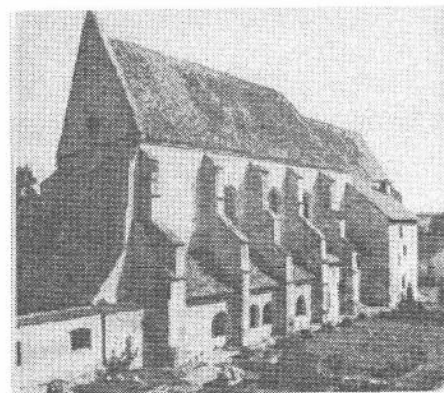
Már a térre torkolló utcák is tömve vannak. Mégis van egy szó – „Erdély” –, mely a 40 éves elnemzetlenítés után is 150 ezer ember szívét dobbantotta meg és hozta ki őket az utcára! Úgy érzem, a Gondviselés kárpótolt minden eddigi nehézségemért azáltal, hogy részt vehetek ezen az ünnepen.

Miután hazamegyek és lefekszem, nem bírok elaludni. Fejemben újra összeilleszkednek a gondolatok.

NAGYSZERŰ EST

*Mint egykor Dózsa népe Rákos mezején,
Úgy gyűlnek az emberek a Hősök terén.
Nincs új, ismétlődik a történelem csak,
Megint kiirtás fenyegeti a magyart.*

Kolozsvár:
Farkas utcai templom

*Százezer magyar s nem magyar szorong, remél,
Csupán Szent István ércalakja, mint a jég.
Mert mit nem látott előre, most már tudja,
A végrendeletért Trianon a hála.*

*Zúgnak a harangok, zengnek a himnuszok,
Végre egyszer átérzem, hogy magyar vagyok,
Mert áhítatunkra a hét vezér vigyáz,
S látom Csaba királyfit a Hadak Útján.*

*Hömpölyögve, mint mikor a gát felszakad,
Elindul a tömeg, mint a nagy áradat.
Egyfelé megyünk, talán egyszerre lépünk,
De vajon egyazon dologra gondolunk?*

*Vagy lesz, aki már az esti vacsorán
A Miami kirándulásról diskurál,
Mert e fáklyás gyászmenet temet valamit;
Vagy a viszálykodó múltat, vagy a jelent.*

A református egyház egyhetes kirándulást szervez Zemplénbe. A göncruszkai lelkész vállalja a házigazda szerepét. Mivel nagyon érdekesnek tűnik az utazás, jelentkezem.

De még mielőtt sor kerülne rá, örökké maradandó emléken van részem. Mivel otthon rendszeresen hallgattam a nyugati adásokat, nemcsak a politikai helyzetet láttam elég világosan, de több ellenzéki személyt is ismertem hallo-másból. Mikor útra keltem, két név lebegett előttem, akiről úgy gondoltam, rájuk bármikor számíthatok. A Kutyaszorítóhoz írt előszó miatt fölnéztem Csoóri Sándorra. A nyugati magyarok közül Barki Évát becsültem nagyra, aki az osztrák hatóságok által visszatoloncolt erdélyiek ügyében tevékenykedik.

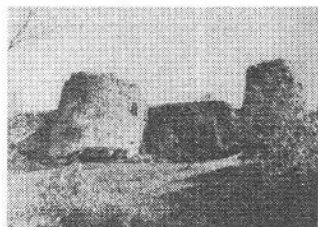
Már nyár lett, mire sikerült egyik ismerősömtől megkapnom Csoóri Sándor telefonszámát. Egyszerűen felhívtam, elmondtam, hogy ki vagyok és hogy szeretnék vele elbeszélgetni az erdélyiek ügyéről és tanácsot kérni tőle mint írótól. Azonnal megígérte, hogy fogad. Megadta a címét, és megbeszél-tük az időpontot.

Nagy reményekkel készültem a találkozásra. Magammal vittem lefűjt ki-áltványom szövegét és természetesen a határon átcsempészett írásomat is.

Csengetek. Nyílik az ajtó, Csoóri Sándor már várt. A kölcsönös bemutatkozás után egy könyvekkel, folyóiratokkal és levelekkel teli dolgozószobában találom magam. Miközben itallal kínál, életrajzom rövid összefoglalójába kezdek, mely mivel is kezdődhetne, mint A Kalota partján című Ady-vers említésével. Rövidre fogott beszámolómmal itteni tevékenységem elmondásával zárom, és átnyújtom a kiáltványtervezetet. Csoóri olvassa, majd az iratok kö-zül egy papírlapot vesz elő, azzal a megállapítással, hadd lássam, hogy a gon-dolkodásunk mennyire hasonlít. Az MDF által az erdélyi magyarság ügyében kiadandó nyilatkozatról van szó. Első pillanatra nagyon zavarba jövök. Ma-gyarország egyik legismertebb ellenzéki írója már az első beszélgetéskor olyan bizalommal tüntet ki, hogy beavat a saját és az MDF terveibe.

Mindenki olvasta Jókai halhatatlan művét, A köszívű ember fiait. Nekem

*Sebesvár
nyugati rondellája*

ez a találkozás azt jelentette, amit Ödönnek az imsikkel való második találkozás, sőt még annál többet. Dr. Tóth Károly püspök lelkileg a padlóra küldött, most pedig itt van egy ország-világ által ismert ellenzéki író, aki nem menekültnek és nem románnak néz, hanem embernek és magyarnak.

Van otthon egy ismerősöm, aki egyszerű ember, kevés iskolával, mégis fölneveltünk rá. Nehéz körülmények közt élt, de kitartó szorgalommal gyarapította műveltségét. Mindig szívesen hallgattam, főleg ha történelemről beszélt. Tőle hallottam egy nagyszerű megállapítást: gyakran előfordul az embereknel, hogy az iskolai műveltségüket nem bírja követni az erkölcsi tartásuk. Egy falusi földmunkás örök érvényű igazságot mondott, melyet most tapasztaltam egy püspöknél egy költő ellenében.

Közben még egy érdekes epizódnak vagyok tanúja Rákosszentmihályon. Egyik igehirdetés után Németh Géza a következő ötlettel áll elő. Míg a prédikáció folyt, ő azon gondolkodott, hogy a jelen levő lelkészek áldjanak meg minket. Ez úgy történne, hogy mi kivonulunk sorban, és ők egy ige elmondása mellett kézrátétellel megáldanának minket. Az egész elképzelésnek inkább színpadi, mint lelki jelentősége van, de lehet, hogy egyeseknek ez is az érdekük. Nem nagyon van kedvemre a jelenet, nem is szólva arról, hogy a református egyháztól ez a ceremónia kissé idegen. Mégis beállok a sorba, mikor látom, hogy mindenki megy. Megkapjuk az áldást, és Németh Géza újabb sikert könyvelhet el.

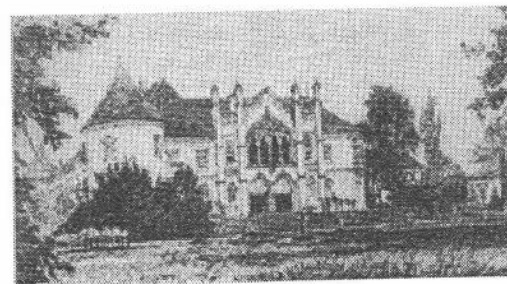
Egy-két hét múlva megint Rákosszentmihályon vagyunk. Jelen van egy Amerikába kivándorolt lelkész, aki rövid beszédében elmondja, hogy ők ott mindent megtesznek, ami tőlük telik, az erdélyi ügyért. Németh Géza megint nagyot alakít. Tevékenysége egész ideje alatt állandóan lebeszél és eltanácsol a nyugatra való távozástól. Most elmegy a végletekig. Ha nyugatra megyünk, ne adjon az Isten szerencsét és ne áldjon meg. Valahogy ezekkel a szavakkal próbál elrettenteni a továbbmenéstől. Mondja ezt mint református lelkész az Úr asztala mögül. Mondja ezt az a pap, aki két héttel ezelőtt kézrátétellel megáldott. Csak ennyit érne egy pap áldása?

Telnek a napok, és érdeklődve várom a kirándulást. Kíváncsi vagyok, hogy viszonyul a magyar vidék az erdélyi problémához. Az állomáson Bujtor István lelkész vár minket, kirándulókat. Innen busszal megyünk Fonyra. Elég színes társaság jön össze. Néhányan már az első napokban visszafordulnak, mikor megtudják, hogy itt nem határtalan diszkózás lesz. Valami váradi fiúkkal nekem is hamar összeakad a bajuszom, de aztán kénytelenek vagyunk elviselni egymást. A helyi lelkészben az igazi, magyar, református, vidéki lelkészt ismerem meg. A késő esti tábortüzek mellett a vaddisznósült a legmaradandóbb emlék. Újra jönnek a már megszokott kérdések. Miért vagyunk olyan gondterhelt? A fejekben a következő gondolatok kavarnak:

FONYI EMLÉK

*Zemplén dombjait bámulom,
S Kalotaszeg vidékét látom.
Mialatt tekintetem az erdőkön átsuhan,
A tájat képzeletben ismertté formálom.
Ott Valkó, lent az Almás völgye, közöttük Szentkirály,
A harang tornyaikból az éghez segítségért kiált.*

Bonchida:
a kastély a századelőn

Arad vármegye
régi címere

Szemem behunyom közben,
S megszűnök élni a jelennek.
Ott vagyok újra, ahol otthon tilos volt járni,
A Báthoryak s Rákócziak tündérvirtéjeiben.
Kiragadok egy-egy képet és tovább játszom
A nagyszerű mi lett volna? – gondolatot.

Nem messze egy varjú károg,
Mire rémülten fölriadok.
Nem tudom, miért, de hirtelen úgy hallom,
Mintha egy durva hang rám szólna keményen:
„Hadd az álmodozást, inkább örülj, hogy még vagy,
S hálából gyönyörködj az aranykorszakban!”

Énem közben kettéhasad,
S hadat üzennek egymásnak;
Inkább felejtsd az egészet, most már szabad vagy,
Élj gondtalan s boldogan! – nyilaz a józan ész.
De a hiú érv az érzélem pallosán fennakad.
Hisz míg Erdély szenved, ki vígad, az nem magyar.

Zúgnak a fonyi harangok,
S szívembe markol a fájdalom.
Két harang, egy hang, egyformán szólnak s hívnak,
Mi pedig most sem, még mindig nem férünk össze.
A torony bánatában meginog, mert mindent lát.
Lehet, sarkkövén már egy hernyótalpas féreg rág.

Gyötör, kísért a gondolat.
Mindenütt látom a romokat.
Azt próbálom elhinni, ha szemedbe nézek,
Kedves mosolyod egy időre magával ragad.
De mihelyt nevedre gondolok, kétezer év távlatából
Felrémlik a rommá tett és felszántott Karthágó.

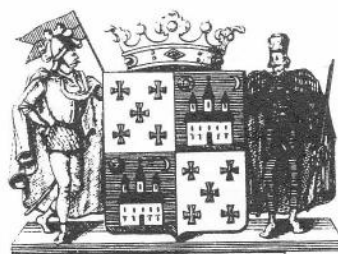
Budapest, 1988. június

Szürke hétköznapiak következnek a csepeli kerékpárgyárban. Csak egy-egy éjszaka hoz „változatosságot”: gyakran vannak lidérces álmaim. (Erdélyi ismerőseim is panaszkodnak hasonlóra). Úgy kezdődik, hogy valami módon hazakerülök. Pedig nem mondanám, hogy szenvedek a honvágytól, álmomban mégis hazajárok. Ezt aztán nyomban meg is bánom, és nem értem, hogyan lehettem ilyen könnyelmű. Általában valamelyik ismerősömnél vagy rokonomnál vagyok és nem odahaza. Pár perc múlva vagy értesítenek, vagy gyanús alakot, esetleg rendőrt látok, és menekülnöm kell. A menekülés rövidebb-hosszabb ideig tart, és a legkritikusabb pillanatban felébredek. Van úgy, hogy a határon át menekülök. Lőnek utánam, és erre riadok fel. Percekbe telik, míg meggyőződöm, hogy valóban a csepeli munkásszállón vagyok. Közben kiver a veríték.

A nappalokba az hoz némi változatosságot, hogy egy másik szobába költözöm. Így sikerül megszabadulnom a nagykárolyi haveroktól, de leginkább a cigarettafüsttől.

Az Erdélyi Klubban elhatározzuk, hogy egy lapot indítunk. A Romania Libera ebben is előttünk jár, mégis ők panaszkodnak a megkülönböztetésre. Egy volt marosvásárhelyi újságíró vállalja a szerkesztést. Nagy-nagy hévvel vetem magam az írásba. Sajnos a dolog itt abba is marad, a lap nem indul el valójában, így a cikkeimből fiktív levelek lesznek. Úgy látszik, nemcsak ott-hon írtam az asztalfióknak, de egyelőre itthon is ez a helyzet.

Az egyik ilyen asztalfiók-írásom voltaképpen párbeszéd. Párbeszéd egy este, a munkásszállón a szobánkba újonnan beköltöző román kollégával. Íme:

Udvarhely régi címere

PILLANATKÉPEK A MENEKÜLTEK EGYÜTTÉLÉSÉBŐL

Mivel sok minden elhangzott már, úgy való, mint valótlan az itt lévő menekültekről, rólunk, szeretnék bemutatni ebből egy részletet én is. A sors úgy hozta, hogy több román nemzetiségű menekülttel vagyok kapcsolatban, így több mindenről elbeszélgetünk. Ha néhol általánosítom a beszélgetést, annak oka az, hogy beszélgetőpartnerem kilétét nem akarom felfedni, de ha valaki történelemhamisítással vádol, szívesen állok a rendelkezésére konkrét adatokkal.

- Hogy sikerült kijönni?
- Kiránduláson vettem részt az egyik szocialista országban, visszafelé Magyarországon kiszálltam és itt maradtam.
- Honnan jöttél?
- Egy dél-erdélyi városból.
- Van családot?
- Nőtlen vagyok.
- Miért nem tértél vissza?
- Tudod te is, hogy milyen a helyzet. Nincs mit enni, sok a besúgó stb.
- Volt valami politikai háttere az elhatározásodnak?
- Nem tetszik a vezetés.
- A vezetésben közvetlen résztvevőkön kívül senkinek sem tetszik. Ezek szerint gazdasági okok miatt jöttél. Mik a terveid?
- Szeretnék Svédországba menni.
- Miért éppen oda?
- Azt hallottam, ott hamar meg lehet gazdagodni. Egyébként nincsenek nagy igényeim. Szeretnék egy lakást, egy autót, aztán legyen pénzem, hogy beutazhassam a világot. No meg szeretnék mielőbb hazalátogatni.
- Valóban szerény vagy. Szerintem több millió román állampolgár megelégedne ennek a törtrészével is. Mi a szakmád, vagy itt most mit csinálsz, még továbbmész?
- Nemrég fejeztem be a mérnökit az esti tagozaton. Itt most ugyanabban az üzemben dolgozom, ahol te, betanított munkán.
- Milyen nyelven beszélsz a románon kívül? Magyarul tudsz-e?
- Magyarul nem tudok egyáltalán, de tudok néhány szót angolul.
- Nem lesz könnyű sem itt, sem nyugaton.

Szatmár vármegye régi címere

- Nem tudsz valami adakozó templomot?
- Nem kaptál még semmi segílyt?
- Kaptam ezerötszáz forintot a Vöröskereszttől és kettőezret a vállalat-tól.

- Nos, hát én sem kaptam ennél többet. Ebből szűkösen megélhatsz, míg kapsz fizetést. Szerintem egy egészséges embernek szégyen koldulni, ha már van munkahelye. Ellenben menj el Rákosszentmihályra a templomba, ahol kaphatsz ruhát. Majd megmagyarázom, hogy juthatsz el.

- Már jártam ott, de azért mondd el az útirányt.

Másnap délután boldogan jött meg egy szatyor ruhával. Épp egy levelet írtam és mindegyre abba kellett hagynom, hogy nézzem, hogy áll rajta a ruha.

Telnek a napok és több mindenről szó esik. Egyik este Erdélyről beszélgetünk. Mindenki próbálja védeni az álláspontját. Végül, mikor már minden kártyáját kijátszotta, azt mondja, hogy nacionalista vagyok.

- Na, figyelj ide! Itt vagyunk négyen ebben a szobában. Ebből három erdélyi magyar. Hogy Erdélyben hányszor szóltak ránk úton-útfélen, hogy ne beszéljünk magyarul, te is tudod. Ennek ellenére, mivel nem tudsz magyarul, mikor jelen vagy, a beszélgetés románul folyik itt, Budapest közepén. Ha olyan nacionalista, sovíniszta, irredenta lennék, mint ahogy mondd, hajlandó volnék mindenre a történetek után. Képzeld el hasonló esetet Bukarestben. Ott vagyunk négyen, én egyedül magyar, és hasonló körülmények közt kerülünk oda. Hajlandók volnátok ti hárman magyarul beszélni csupán az én kedvemért? Egyáltalán, megtünnétek magatok közt, hasonló helyzetben?

A válasz csend. Hiába, nehéz az embernek szabadulni a belevert előítélettől.

Egyre gyakrabban fordul elő, hogy éjjél után 2-3 órakor jön haza.

- Hol voltál már megint?

- Diszkóban.

- Nem is viszed rosszul. Mi hárman nem tudjuk, hogy osszuk be a pénzünket, neked meg diszkóra is telik. Honnan ennyi bőség?

- Én nem gyűjtök semmire, mert megyek tovább. Itt csak eszem, iszom és szórakozom.

- Szerintem egy politikai menekült, aki szíven viseli népe sorsát, nem így beszél.

- Mondtam már, engem nem érdekel a politika. Azért indultam el, hogy megfelelő életet találjak.

Telnek a napok, és egyre jobban panaszkodik, hogy nem tetszik a munkahelye, mert sokat kell dolgozni.

- Milyen munkát szeretnél végezni?

- Mérnök vagyok és akként akarok dolgozni.

- Ilyen beállítottsággal nem sokra mész. Hogy képzeled el, ha nem ismered a nyelvet?

- Látom a rajzot, és megkérek valakit, hogy az írást fordítsa le.

- Erre azt tanácsolom: számíts arra, mentől nyugatabbra mész, az otthoni diploma egyre jobban megfakul. Látod, én magyar vagyok, mégsem dolgozom a szakmámban, mert még nem jött össze.

Egyik nap újságolja, hogy kilépett a munkahelyéről.

- Most mihez kezdesz?

- Vagy megyek mérnöknek, vagy nem dolgozom.

– Mint már jó páran teszik. Nem dolgoznak, csak nagyszájúan követelőznek. Látod, ezért nem akar nyugat fogadni titeket. A hír gyorsan elterjed. Egyébként úgy hallom, hogy kifogásaitok vannak a megkülönböztetés miatt...

– Igen.

– Beszéltem egyik munkatársammal, aki szintén román. Attól tudom, hogy az egyik este a Fórumnál vagy ahol összegyűlnek a románok, a pénzosztáskor kisebb dulakodás volt.

– Lehet. Mikor a ruhákat osztották, az egyik vagy nyolc nadrágot szerzett, nekem meg nem jutott. Ilyen a román.

– Na, ezt nem én mondtam. Csak annyit szeretnék hozzátenni, hogy köztünk is vannak ilyenek. Nem a nyelvvel van a baj, hanem a belénk nevelt jellemtelenséggel. Ettől kell nekünk gyorsan megszabadulnunk, hogy szabad emberek lehessünk.

Erdőd vára

Megindul a könyváradat az erdélyi témákról. A következő cikkemben erre próbálok reflektálni. Gondolom, aki olvasott ezen könyvekből néhányat, lát némi igazságot ebben az írásomban.

„NE FOGJON SENKI KÖNNYELMŰEN A HÚROK PENGETÉSIHEZ”

Örömmel tapasztalom, hogy naponta új és újabb könyvek jelennek meg Erdéllyel kapcsolatban. Végre itt az alkalom, mikor erről is lehet írni, és sajnos nem lesz könnyű behozni a mulasztást és lemaradást.

Új és újabb tehetségek bontogatják szárnyaikat, írják a remekműveket. Egyikük olyan sci-fit kanyarít, hogy Asimovnak is van mit tanulnia belőle. Egy másik szerző olyan hőstettet hajtott végre erdélyi kirándulásával, hogy emellett Hannibál átkelése az Alpokon gyerekjáték.

Sajnos van egy icipici szépséghibája az egésznek. Hol voltak ezek az írók, amikor csak Illyés Gyula mert szólni a határokon kívül rekesztett magyarokról? Mivel voltak elfoglalva, mikor Csoórit, Csurkát publikálási tilalommal sújtották? Érdekes, hogy most tűnnek föl, mikor az ilyen sorokért nem korbács jár, hanem több százezer forintos szerzői díj.

Mikor néhány évvel ezelőtt Kolozsváron Szöcs Gézának még a gondolatai fölött is gumibotok örködtek, ezek az írók talán hivatalos szabadságukat töltötték valamelyik testvéri ország tengerpartján. A pusztá véletlen ily összejátszása következtében történhetett meg az a szégyenletes dolog, hogy egy indián embernek kellett szóvá tennie az erdélyi író és népe sorsának siralmas állapotát. Az természetes, hogy egyik-másik menedzser csak a pusztá munkáját látja bennünk. De hogy egyéni és összerdélyi tragédiánk is csak pusztán üzlet a könyvek világában, az elszomorító.

Vajon meddig jelennek meg ezen könyvek? Míg a Loch Ness-i szörny újból felzavarja a tó vizét, s lesz egy másik szenzáció, amit jó pénzen ki lehet árulni? Mi pedig, ideiglenesen itt tartózkodó külföldi állampolgárok élhetünk boldogan a munkásszállón, ahonnan néha vágyálmainkban hazlátogatunk még létező vagy már nem létező szülőhelyeinkre? Lehet, hogy pár nap múlva már nem fog észrevenni bennünket és Erdélyt senki sem, csak Illyés Gyula pusztába tekintő arcképe a könyvtárak porosodó polcain?

Budapest, 1988. augusztus

Bihar
vármegye régi címere

Úgy látszik, megint túl naiv voltam. Mert többek, így például Franka Tibor újságíró biztatására megpróbálok egy-egy gondolatot leközoelni, de hiába. Vagy nagyon rosszul írok, vagy az átalakulófélben levő, helyezkedő sajtó nem bírja el egyszerű és szókimondó erdélyi stílusomat.

Mint derült égből a villámcsapás, úgy ér minket Ceausescu ultimátum hangú tárgyalási ajánlata a magyar kormánynak. Még jóformán időnk sincs átgondolni, mikorra már megtörténik a tárgyalás.

A munkásszállón a tévé képernyője előtt ülünk, és várjuk Grósz Károly első nyilatkozatát. Amilyen mértékben vártam, annyira ki is ábrándít, legalábbis engem. Még hogy arról nyilatkozik, hogy nem ismerte eléggé a román fél álláspontját és terveit! Ha más tájékoztatói lehetősége nem volt Grósz Károly elvtársnak, miért nem olvasott el a pár tízezerből néhányat találmra az itt tartózkodó erdélyiek nyilatkozatából, amit a KEOKH-nál írtunk?

Este a BBC magyar adásában meghallgatom Csoóri Sándor értékelését a találkozóról. Másnap többszöri próbálkozás után sikerül telefonon elérnem Csoórit, részletesen taglaljuk a történeteket, egyáltalán nem kímélve a kormány és vezetője magatartását a tárgyalásokon. Mi, erdélyiek úgy érezzük, a balul sikerült aradi találkozó siettetni a kormány és a pártállam bukását. Úgy hallatszik, hogy még Kádár is bírálta Grószot a tárgyalásokon tanúsított határozatlansága miatt.

Szeptemberben otthagynom Csepelt. Egyik erdélyi ismerősöm hívására egy kft.-hez megyek, ahol ő kisebb főnök. Mivel a valóság nem éppen az, mint az ígéret, és az erdélyiek megjelenésével a feszültséget mint dohányfüstöt vágni lehet a műhelyben, pár hét után tovább állok. Az Expresszben találok munkahelyet és albérletet is.

Még egy hónap sem telik el és újra költözöm. Pánczél Tivadarné tiszteletes asszonytól kapok egy címet. Egy család fölajánlja, hogy fél évre térítés nélkül befogadna egy erdélyi menekültet. Elmegyek a címre, és így ismerkedem meg Koncz István újságíróval és családjával. Koncz István a Népszabadságnál dolgozik, ott vezető szerkesztő.

A következő napokban hozzájuk költözöm, míg a munkahelyem marad a Budapesti Kárpitos Szövetkezet, ahol mint árukísérő dolgozom.

Még azelőtt, hogy Koncz Istvánéhoz költözöm, újabb lelki segítséget kapok. Ismét Csoóri Sándorral találkozom, aki, miután elolvasta az írásomat, részletesen elmondja róla a véleményét. A már többször említett írás címe: Kuruc sors, a műfaja pedig történelmi dráma.

A darab legnagyobb gyengéje, mondja Csoóri, hogy túl terjengős és sokfelé kapkod. Ezt én is érzem, hisz ilyen kapkodók a mindennapjaim is, az anyagi korlátok miatt. Ezenkívül azt ajánlja, hogy minél több drámát olvassak. De kölcsönösen megállapítjuk, hogy egyelőre a menekültstátusz anyagi lehetőségei nem kedveznek ennek a célnak. Számomra így is óriási biztatást ad az, hogy az elfoglalt papok és újságírók után most Csoóri Sándor az, aki elsőnek ér rá, hogy elolvassa szerény betűvetésemet.

Mert ha hozzáveszek mindehhez néhány dolgot, azt, hogy kézírásban van csak meg a művem, és enyhén szólva is csúnyán írok, meg azt, hogy minderre akkor kerül sor, amikor Magyarországon forr a belpolitikai helyzet, amikor arról folyik a vita, hogy az MDF párttá alakuljon-e vagy sem, amikor a Hitel közvetlenül a megjelenés előtt áll – szóval, ha ebben az időszakban Csoóri Sándor szakított időt arra, hogy engem meghallgasson és írásomat

l Franka Ti-
ni, de hiába.
ezkedő sajtó

a ultimátum
idők sincs

z Károly el-
dít, legalább-
a román fél

Grósz Kár-
találomra az
nk?

értékelését a
non elérnem
nélve a kor-

y érezzük, a
ukását. Úgy
úsított hatá-

hívására egy
n az, mint az
fűstöt vágni
alállok mun-

arné tisztele-
e térítés nél-
ismerkedem
szabadságnál

em marad a

egítséget ka-
az írásomat,
tt írás címe:

gős és sok-
pjaim is, az
rámát olvas-
us anyagi le-
biztatást ad
or az, aki el-

zírásban van
ogy minder-
helyzet, ami-
m, amikor a
időszakban
és írásomat

megbírálja, miközben nagytiszteletű papok és még nagyobb tiszteletű újságírók, erdélyi témájú könyvek írói, elfoglaltságukra hivatkozva ráztak le a nyakukról, akkor ne csodálkozzon senki, ha néha őszinte vagyok és nem udvarias.

A hosszú téli esték segítségével egyre inkább magamra találok. Új szállásomon úgy fogadnak, mint családtagot. Jut időm olvasásra és egyszerre több újságot, folyóiratot tudok rendszeresen figyelemmel követni. Ahogy egy kicsit helyrerázódom lelkiileg, újra a tétlenség nyomaszt. Ezért tekintek megint fokozott várakozással az Erdélyi Szövetség decemberi alakuló közgyűlésére.

Egy másik erdélyi egyesület ugyancsak alakuló gyűléséről jövünk éppen, már folyik a tanácskozás, amikorra megérkezünk. De még nem veszítettünk semmit, mert a lényeges dolgok és a választások ezután jönnek. Mint laikus nehezen értem, hogy miért annyira fontos, hogy a szövetség a Hazafias Népfront keretein belül vagy attól függetlenül működjön. Végül is a függetlenség mellett döntenek.

Ezután különböző egyesületek csatlakoznak a szövetséghez. Többféle javaslat is elhangzik. Végül következik a vezetőség megválasztása. Egy elnök és három alelnök van előírva a forgatókönyv szerint. Megtörténnek a javaslatok. Elnöknek Márton János, alelnököknek Halász Péter, Köteles Pál és Csíki László van jelölve. A tömegből valaki Németh Gézát is javasolja, aki nincs ugyan jelen, de megbízottjai által azt üzeni, hogy ha felmerülne a neve, elfogadja a vezetői tisztséget. A résztvevők többsége hevesen ellenzi, így ejtik a listáról. Nehezebb a helyzet, mikor valaki a jelen lévő Nagy László ügyvédet javasolja egyik alelnöknek. Mint a júniusi tüntetés egyik főszervezője, igen népszerű, és meg is érdemli a tisztséget. Legalábbis a reagálásból erre következtettek. Csak a szervezők jönnek kissé zavarba, mivel valószínű, ez nem így volt elgondolva. Most veszem én is észre, hogy miért folyt itt a vita a Népfronthoz való csatlakozásról. Valaki hamar megtalálja az áthidaló megoldást. Legyen négy alelnök. És ezzel meg is alakul az Erdélyi Szövetség. A további teendőkről az elnökség dönt.

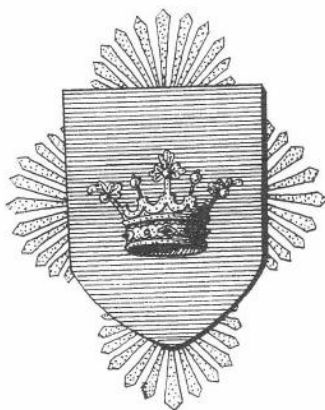
Azzal az elszánt és megmásíthatatlan elhatározással jövök ki a teremből, hogy ezután egyetlen szervezettől vagy tanácskozástól sem várok megváltást.

Beköszönt az új év. Nagy remények és álmok, meg fogadalmak, hogy jöjhessenek a csalódások.

De valahogy 1989 mégis különbözik a többi új évtől. Ez egy forradalmi évforduló. A francia forradalom bicentenáriuma.

Nagyvárad
a XVI. század végén

Brassó vármegye
régi címere

III. FEJEZET

Ülök a szobámban és az Új Tükör 1989. évi első számát olvasom. Épp a francia forradalom 200 éves jubileumáról ír a szerző. A nagy évforduló tervei című írás nyolcadik bekezdését újraolvasom:

„Augusztus: az Emberi Jogok Kiáltványának hónapja. 26-án, azon a napon, amelyen megszületett a nevezetes deklaráció, minden jelentősebb városban, többnyire a főtéren színészek vagy színészek olvassák fel nyilvánosan a kiáltvány szövegét. A Párizs külvárosának számító La Villette-ben pedig, a szupermodern Défense kulturális központjában elhangzik a hívó szó: a frissen felavatott Diadalívhez (mely az Emberiség nevet kapta) várják mindazokat az államférfiakat, írókat, művészeket, az elnyomott népek képviselőit, akik nyilvános »szózatban« kívánják kifejtetni a kiáltvány nekik szóló üzenetét. És itt adnak találkozót azok a szervezetek és egyesületek, amelyek a világ különböző részeiben az emberi jogok megvalósításáért küzdenek. A Les Voix de La Liberté (A szabadság hangjai) nevű több hónapos akció augusztustól decemberig tart.”

Az olvasás megáll, hogy beinduljon a fantázia. Ezen valahogy részt kell venni. Ez az első gondolatom. Itt van egy soha vissza nem térő alkalom, hogy a világ figyelmét az erdélyi helyzetre irányítsuk. Magamban meghányom-velem a részvételi lehetőséget.

Először is, ezt nekünk, erdélyi menekülteknek kell véghezvinni, de úgy, hogy minél nagyobb nyilvánosságot kapjon. Csak így van rá esély, hogy sokan odafigyelnek. Mindenekelőtt a tizenöt éves koromban megálmodott és azóta is álomnak megmaradt, Európát átszelő gyalogút jut az eszembe. De azonnal ott a kérdőjel, hogy hol találok én erdélyi menekültet, aki kétezer kilométert gyalogol. Majd a kerékpározásra gondolok. Erre talán könnyebb társat találni. Persze itt a másik nagy gond, hogy ezt az akciót nyilvánosan kell vállalni. Ismerve, hogy a menekültek nagy része fél a nyilvánosságtól, és még a nevüket sem hajlandók adni egy-egy nyilatkozathoz, hol van az az ember, aki Budapesttől Párizsig a nevét és az arcát adja ehhez a demonstrációhoz? Ekkorra már olvastam Ion Mihai Pacepa Vörös horizontok című könyvét és tudom, hogy a Securitate hogyan működik nyugaton. Szóval ez az út haláltánc, amely hónapokig tart. Sorba veszem gondolatban az ismerőseimet, de ha van is olyan, aki vállalná a nyilvánosságot, nem látom a kitartását egy ilyen úthoz. Így a nagyszerű ötletemmel máris csapdába kerülök. Végül is úgy döntök, hogy az Erdélyi Szövetség február 4-i vezetőségi ülésén előadom a tervemet, és a segítségüket kérem. Igaz, addig még van egy hónap, és gondolkozhatok.

Egyik délután éppen Csepelen vagyok. El-el szoktam menni, hogy meglátogassam az ismerőseket, nézzem, mit csinálnak, mit tudnak hazulról. Juhos Gáborékhoz is bemegyek, akik még itt laknak. Gábor elmondja, hogy egy érdekes vállalkozásról hallottak a televízióban. Fiatalok Japánba készülnek gyalogszerrel, így tiltakozva az atombomba ledobásának évfordulója alkalmából. Azt is hozzáteszi, hogy őt érdekli a vállalkozás. Már érdeklődött is felőle. Szeretne csatlakozni hozzájuk, mint erdélyi. A túra mintegy másfél évig tartana. Az ötlet kitalálóját nem ismerem, így nem tudom, hogy pontosan mit akarnak,

és az mennyire megvalósítható. De az biztos, hogy Gábor a másfél évet nem bírná ki a családjá nélkül. Hiszen azt a pár hónapot is alig bírta ki, míg a fia odaát volt.

Ekkor mondom el neki, hogy nekem egy jobb ajánlatom van. Először is, jóval rövidebb, másodszor nem a Balkánon vagy Ázsián keresztül kell zarándokolni, hanem Nyugat-Európában. Ahol talán még Erdélyről is többet tudnak. Gábort az én tervem is érdekli ugyan, de a másikat biztosabbnak véli. Így egyelőre abban maradunk, hogy vigyem el neki az Új Tükör cikkét, hogy a saját szemével olvassa el és barátkozzon esetleg a gondolattal. Újabb érvként elmondom még neki, hogy olvastam Kőrösi Csoma Sándor életrajzát, és abból is tudom, hogy az ázsiai vándorlás nem leányálom. Látom, hogy Gábor nem sokra értékeli a tervemmel együtt. Legfőbb kifogása, hogy minket nem ismer senki, így nem kapunk támogatást.

Második beszélgetésünkre már viszem az újságot. Bennem is bujkál a kétség, hogy vajon valóban bele mer-e vágni Gábor egy ilyen vállalkozásba. Azért merül ez fel bennem, mert hiszen az erdélyi tüntetés alkalmából is hallgatott a túlzott aggodalmaskodókra, és nem vett részt a demonstráción, amit azután nagyon megbánt. Na most, ha akkor nem mert eljönni, amikor százezren álltak volna mellette veszély esetén egy este, a mi gyalogtúránkon egy az egyhez volna az „arány”, és több hónapon át tartana a veszély.

A cikk elolvasása után Gábor mintha nagyobb érdeklődést mutatna, mint előző alkalommal. Ennek legfőbb oka, hogy már beszélt a japánosokkal (magunk közt csak így nevezzük őket), s megvalósíthatatlannak látja az egészséget. Az első és legnagyobb akadály, hogy több millió forint támogatásra lenne szükségük. Aztán karddal, törrel akarnak felfegyverkezni a sivatagi meneteléshez, esetleges támadásokra számítva. Ehhez Gábornak nem sok kedve van. Végül, de nem utolsósorban, nők is lennének a csoportban, amit viszont Gábor felesége nem venne szívesen. Pillanatnyilag úgy néz ki, hogy a mérleg nyelve felém billen. Mindjárt a ránk váró veszéllyel kezdem. Ez valóban meggondolkoztatja Gábort, de szerencsémre nem olvasta Ion Mihai Pacepa Vörös horizontok című könyvét, így könnyebben túlteszi magát a dilemmán.

Akkor idáig minden a legnagyobb rendben. Itt van két ideiglenesen Magyarországon tartózkodó román állampolgár, akik elhatározták, hogy útra kelnek és gyalogszerrel elmennek Budapestről Párizsig, így tiltakozva a falutrombolás és a kisebbség elnyomása ellen. Ennél nagyobb vállalkozásra már csak a mesében van példa, mikor a szegénylegény hamuba sült pogácsával elindul a hétfejű sárkány ellen.

Nem hiába, hogy az első próbálkozásunkra majd mindenki kinevet minket vagy a szemünkbe, vagy – ha udvarias – a hátunk mögött. Mert hozzánk képest még a mesebeli szegénylegény is előnyösebb helyzetben volt legalább három szempontból. Először is, ott volt az édesanyja, aki hamuban megsütötte az útra való pogácsát. Másodszor, ami ennél is fontosabb, nincs szüksége utazási okmányra, harmadszor, a mesében mindenütt egy nyelvet beszélnek. Ezért Gáborral legelőször meghányjuk-vetjük, hogy kire számíthatunk. Mindenképp olyan személyeket kell keresnünk, akik előtt nem vagyunk teljesen ismeretlenek, és nem néznek komplett örülteknek minket, aztán meg egy kevés kapcsolatuk is van.

Mivel mindkettőnk anyja a hétfejű sárkány birodalmában él, így a pogá-

*Alsórákos:
a várkastély udvara
a XIX. században*

csa megsütéséről és a hozzávalóról is magunk kell gondoskodjunk. Az egyháztól remélünk erkölcsi és anyagi támogatást. Itt először is Pánczél Tivadar jön számításba. Az úti okmány megszerzésében Nagy László segítségére számítunk. A gond csak az, hogy egyikünk sem ismeri őt személyesen. De ismerve, hogy nem riad vissza a vakmerő dolgoktól, lásd a tüntetés megszervezése, bízzunk, hogy nem néz ügyefogyottaknak minket.

December végén végre a pápa is hallatja szavát a romániai helyzet ügyében. Ennek hatására több erdélyi menekülttársammal én is aláíratok egy kért a pápának címezve, úgy választva meg az aláírókat, hogy ökumenikus legyen a névsor:

„Szülőföldünkről elűzve, nehéz szívvel készültünk az első karácsonyra.

Az Úr Jézus születésének évfordulóján, a Szentestén ért a kellemes meglepetés minket, hogy Ön nyíltan kiállt az erdélyi elnyomott kisebbségekért. Reméljük, hogy az új év meghozza a szabadságot az erdélyiek számára is, és nem kényszerül senki meggyőződése miatt elhagyni szülőföldjét.

Számunkra felfoghatatlan, hogy ott, ahol Báthory István fejedelemsége alatt a világon először mondták ki a vallásszabadságot, ott, ahol Bem József küzdött a szabadságért az akkori Európa két elnyomó hatalma ellen, a huszadik században ilyen körülmények uralkodjanak.

Bízunk abban, hogy az Ön példáját követve mások is szót emelnek az elnyomottak érdekében.

Várjuk azoknak a kiállítását, akiket felelőség terhel a kialakult helyzetért.

Bízunk abban, hogy a Szentszék az elkövetkezőekben figyelemmel választja ki az erdélyi és főleg a Kárpátokon túli magyar katolikusok lelki vezetőit, mert a hatalom megtalálta az utat, hogy ezen embereket megfossza hitüktől és nemzetszüktől...”

Tudom azt, hogy Nagy László katolikus és ismeri az esztergomi érseket, így őt szándékozom megkérni, hogy a levelet továbbítsa a pápának egyházi vonalon.

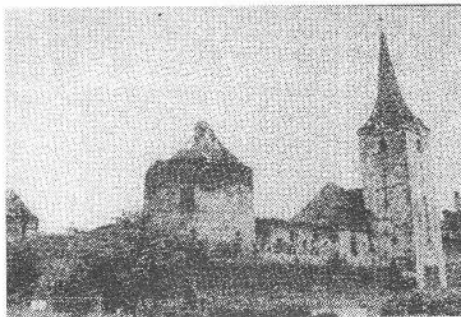
Kedd délután van, január közepe körül. Az égbolt tiszta, még hideg van, de már érezni, hogy a Nap ismét csatát nyert a sötétséggel szemben. Nagy László ügyvédi irodája felé igyekszem. Nálam van a pápának írt levél és a tüntetésről írt versem. Várnom kell, mikor rám kerül a sor, kissé izgatottan lépek az irodába. Bemutatkozom, kezet nyújt és ő is bemutatkozik, majd hellyel kínál. Idáig minden rendben.

Mindjárt kezdem is, hogy furcsa ügyben keresem, ugyanis legtöbb erdélyi a továbbutazás végett kéri a segítségét. Pár sorban elmondom itt-tartózkodásom okát és tevékenységemet. Megmutatom a pápának írt levelet, arra kérve, hogy segítsen a címzetthez való eljuttatásban. A levelet jónak találja, és ígéretet kapok, hogy el lesz küldve a Vatikánba. Következik a másik papír, vagyis a vers. Ezzel is teljes sikert aratok. Szándékosan hagytam utoljára az úttervet. Úgy gondoltam, az első két ügygel próbálok nyomatékot adni a harmadik komolyságának. Most már én lepődöm meg. Az úttervet jónak találja, sőt első hallásra támogatásáról biztosít, és minden tőle telhető segítséget megígér.

Azzal válunk el, hogy ő a saját ismeretségi körén belül próbálja az ügyet tovább vinni, én pedig az egyháznál próbálok meg támogatást szerezni.

Következik Pánczél Tivadar. Egy péntek este jelzem, hogy istentisztelet

*Alsórákos:
a várkastély kaputornya
és sarokbástyái*

t. Az egyház-
Tivadar jön
égére számí-
De ismerve,
rvezése, bíz-

elyzet ügyé-
tok egy ké-
menikus le-

csonyra.
tes meglepe-
ként. Remél-
a is, és nem

fejedelemsége
l Bem József
en, a husza-

melnek az el-

helyzetért.

nel választja
ezetőit, mert
ktől és nem-

omi érseket,
nak egyházi

hideg van,
ben. Nagy
vél és a tűn-
gatottan lé-
k, majd hel-

több erdélyi
tartózkodá-
arra kérve,
lja, és ígére-
papír, vagyis
az úttervet.
armadik ko-
lja, sőt első
megígér.

lja az ügyet
erezni.

stentisztelet

után beszélni szeretnék vele. Ott van Gábor is, hogy nagyobb nyomatéka legyen a dolognak. Végighallgat, aztán nevetéssel nyugtázza a dolgot, majd elmondja feleségének is, mintha egy jó viccet hallott volna. De megígéri, hogy ha útlevelünk lesz, ő a maga részéről segít. Ezután Gáborral lázasan dolgozunk a részleteken.

Megpróbálunk minél több történelmi összefüggést keresni. Sikerül kiválasztani a jelszót is. Mivel Erdély utolsó szabadon választott fejedelme II. Rákóczi Ferenc volt, aki mint erdélyi fejedelem szövetségben állt a Napkirállyal, ezért a választás az általa vezetett szabadságharc jelszavára esik: „Cum Deo pro patria et libertate”.

A történelmi kronológia is nagyszerű:

Gerbert reimsi érsek már mint II. Szilveszter pápa koronát küld az első magyar királynak a kereszténység felvétele alkalmából.

I. Ferenc francia király szövetséget köt II. Szulejmánnal, míg a magyarországi végvároknál Zrínyi, Szondi, Balassi küzd karddal és tollal a pogány ellen, és ezáltal Nyugat-Európát is védik.

A spanyol trónért folyó Bourbon–Habsburg párviadalban Rákóczi szövetségre lép XIV. Lajossal.

Napóleon Bécsben felszólítja a magyarokat, hogy gyűljenek össze Rákóczi mezején és nyilvánítsák ki függetlenségüket.

Clemenceau irányításával Trianonban feldarabolják a történelmi Magyarországot, kezdetét veszi több millió határon kívül rekesztett magyar végtelen szenvedése, amely immár több mint hetven éve tart.

1956-ban a pesti srácok lerántják a leplet a kommunizmus álarcáról. Cserébe a Nyugat erkölcsileg részben rehabilitálja Magyarországot.

Végül itt van 1989. A franciák a forradalom s az Emberi és Polgári Jogok Nyilatkozata bicentenáriuma készülnek.

Nekünk ott kell lennünk az ünnepségen és világgá kell kiáltanunk a szomorú valóságot.

Megválasztjuk az ideális helyszínt és időpontot. Elképzelésünk szerint május 22-én indulnánk a Parlament épülete előtt a Rákóczi szobortól (ezen a napon bontották ki 1703-ban Esze Tamásék a fejedelem zászlaját), amelyen most még hiányos a jelszó. Hiányzik a feliratból a „Cum Deo”. Újabb találkozás és megbeszélés Nagy Lászlóval. Az első beszélgetéshez képest kissé tartózkodóbban fogad. Nem akarnak hitelt adni a tervünknek, mondja. De ennek ellenére azzal biztat, hogy nem adjuk föl.

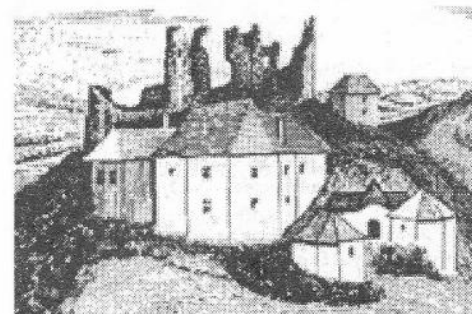
Időközben Gáborral mindketten munkahelyet váltunk. Neki egy házmesteri állást sikerül szereznie. Ennek azért van óriási jelentősége, mert ha megvünk, akkor van hol hagynia a családját. Egyébként a munkásszállón nem maradhatnának. Én a dunakeszi házgyárhoz szegődöm el a Vaév Bramac cserépgyárba. A munkát egyik erdélyi ismerősöm ajánlja azzal, hogy jól fizetnek. Mivel tapasztalom, hogy a református egyházban nem nagy tetszéssel viseltetnek a tervünk iránt, tudomásul kell vennem, hogy leginkább csak magunkra számíthatunk. Ezért vállalom a nehéz munkát. Futószalagról kell szedni a cserepet. Jellemzőként egyetlen mozzanatot említek. Az első nap végén odajön a művezető és azt mondja:

– Nem azt kérdelem, hogy tetszik-e, hanem, hogy holnap még jössz?

És én mentem holnapután is.

Valamikor ez idő tájt kerül sor az Erdélyi Szövetség szűk körű ülésére.

Barcarozsnyó vára

zal a szándékkal indulok a tanácskozássra, hogy előadom az útitervünket és a szövetség támogatását kérem. Annál is inkább bízom ebben, mivel Csíki László az egyik alelnök va lamikor Zentelkén – ez ma Kalotaszentkirály község része, valaha önálló faluként volt nyilvántartva – a szomszédomban lakott, vagyis inkább oda járt a hétvégeken. A valamikori vízimalmot vette meg magának afféle alkotóháznak. Igaz, akkor nem sikerült vele megismerkednem, talán nem az én hibámból. Aztán a gyűlés egészen mást hoz, mint amit vártam, és a történetek arra készítetnek, hogy levelet írjak Márton Jánosnak. A levélből csak részleteket adok közre, de a lényege így is kiviláglik.

Tisztelt Elnök Úr!

„...Mégsem ezek miatt írtam a levelet, hanem az Erdélyi Szövetség febr. 4-i ülésén ért keserű tapasztalatok miatt. Mikor én még Erdélyben évekkel ezelőtt meghallottam, hogy létezik egy Bethlen Alapítvány, melynek kitüntetését Király Károly kapta, nagyon boldog voltam. Akkor azt éreztem, hogy nemcsak bátor egyének, hanem valamilyen szervezet is kiáll mellettünk. A következő, már személyes kapcsolat az alapítvánnyal az Orvostudományi Egyetemen a Szövetség alakuló gyűlésén volt.

Nagyon boldog voltam, hogy végre ez is megalakult, s lesz, aki síkra száll az erdélyiekért. E munkában talán én is tehetek valamit.

Hiába, van egy születési hibám. Igen naiv vagyok néha, és nemes célok nál nem veszem figyelembe az emberi lény egyik alapvető tulajdonságát.

Itt közölték velem, hogy nem vehetek részt az ülésen. Megértem, hogy óvatosságnak kell lenni, de az előzményeket ismerve nem merülhet fel az, hogy kém vagyok. Mit tehettem, szomorúan ballagtam le a lépcsőn... Mikor kiértem az utcára, ott találkoztam Nagy Lászlóval és Kis Bélával.

Mondom nekik, hogy nagyon udvariasan, de értésemre adták: nekem itt le is út meg fel is út.

– Mi az, hogy elküldtek?! Mindnyájan bemegyünk – mondta Nagy László, és ezt Kis Béla is megerősítette. Így tettem meg azt az udvariatlanságot, hogy visszamentem.

Elkezdődött az ülés. A szóvivő nagyon udvariasan újra elmondta, hogy nem mindenki hivatalos és néhányat el kellene küldeni, de nem teszik. Egyik alelnök elküldött, a másik visszahívott, maradtam.

A gyűlésről azt mondhatom, hogy engem elsomorított. Ott van 20-30 ember, s én meg vagyok győződve, hogy mindegyik tenni akar Erdélyért, és mégis marakodás van.

Én esküszöm mindenre, ami szent és kedves előtttem, hogyha valaki vállalja, hogy az erdélyi magyarság helyzetét megváltoztatja s ezt meg is teszi hamarosan, én akkor semmi gyűlésen részt nem veszek. Senkinek nem kell szégyenkezni, hogy egy ismeretlen erdélyi menekülttel egy teremben legyen. Sőt azt is megszavazom, hogy ezen személy fejére diadém kerüljön, ha 2,5 millió erdélyi magyar felszabadul. De míg ez meg nem történik, ne vitassa el tőlünk senki a tenni akarás jogát.

Tettem két javaslatot is, melyet a jegyzőkönyvből megtudhatnak. Kinevettek, így a harmadikat el sem mondtam. Kinevettek, mert túl vakmerők voltak a javaslataim, és így akarták igazolni magukat valamivel szemben.

Ha nem szabadulunk meg az irigységtől és a félelemtől, nincs magyar megújulás.

Brassó:
Katalin-kapu

Végül arra kérem, hogy levelem olvassa föl a vezetőségnek, s ha valaki megsér-
ődik, az ne vegye komolyan és felejtse el engem is, levelem is mindörökre.”

Budapest, 1989. február

Tisztelettel:
Okos Márton

Gondolom, azt mondanom sem kell, hogy semmilyen választ nem kap-
tam.

Az Ország Világ című hetilapban egy finn újságírótól (Hannu Toivonon) erdélyi tudósítást olvasok. A riport egy része Tőkés István professzorral ké-
szült a szülőfalumban:

„Kalotaszentkirályban a gyanakvás és félelem légköre fogad bennünket. Senki sem tudja biztosan megmondani, ez az ősrégi magyar település is a kö-
zé a 8000 falu közé tartozik-e, melyre Ceausescu terve értelmében pusztulás
vár. Kalotaszentkirály lakosságából 1500 fő magyar, a románok mindössze
kétszázan vannak. (...)

Az autó és a külföldiek szemmel látható zavart keltenek. Román állampol-
gár a rendőrségen történő bejelentés nélkül nem állhat szóba külföldivel. A
besúgógépezet pedig igen masszív. (...)

A milícia, azaz a helyi rendőrség a magyar falvakban is csaknem kizáró-
lag román.

Elszörnyedve fedezzük fel, hogy éppen Kalotaszentkirály milíciájának épü-
lete előtt állunk. Gyorsan odébb sétálunk. Szerencsére dél van, talán ilyenkor
pihen a hatóság. A falusiak elfordítják a tekintetüket, csak egy idős néni szó-
lít meg bennünket és kezd beszélni Magyarországról jött kísérőnkkel. Az as-
zony ismeri Tőkés Istvánt, akit így gyorsan megtalálunk. (...)

Miért akar Tőkés István beszélni? Igaz, ő sem könnyen szánta rá magát a
szólásra. Elmondja, hogy például ezért az interjúért akár 20 év börtönbünté-
tést is kaphat.

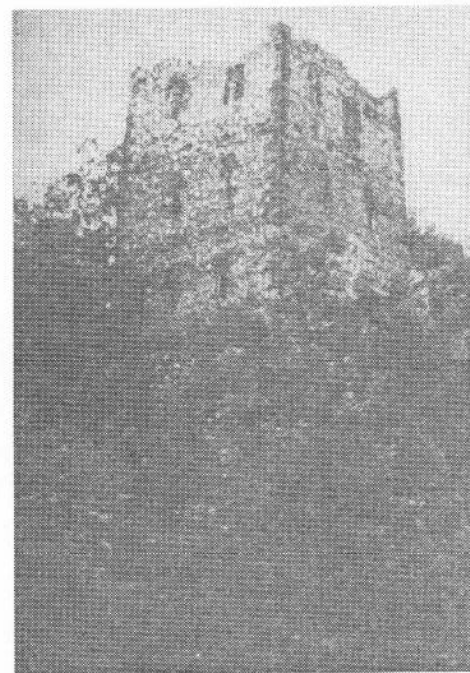
– A legfontosabb mégis az, hogy a világ tudomást szerezzen mindarról, ami
Romániában történik. Senki nem fogja fel igazából, mit is jelent ez a 2,5 mil-
liós magyar lakosság számára. Csak a kívülállók által gyakorolt nyomás
menthet meg minket. Ugyanakkor a román átlagemberek nevében is szólok.
Nézzék, hogy élnek a falusiak. Hajnaltól sötétedésig csak gürcölnek, de mi-
ért? Minden tíz krumpliból kilenc más országokba kerül. Az élelemszerzés ál-
landó probléma, a munka eredménye máshová megy.

– Sokan meg vannak győződve arról, hogy a nemzeti fanatizmus pusztu-
lással fenyegeti Kalotaszentkirályt is. És hová jutunk innen azután? Idegen
környezetbe, románok közé, esetleg az ország másik csücskébe.

Tőkés István arra emlékeztet, hogy az idős falusiak általában nem vágya-
koznak szülőfalujukból a városias körülmények közé. S a helyzet minden
nyomorúsága ellenére az élelmiszer-ellátás a falvakban mégis valamivel jobb.

A boltban itt sincs hús, de némelyeknek akad egy-egy disznójuk. Abból az-
tán mindent felhasználnak, megesznek. Tehenek és ökrök is vannak, de azok-
nak a fogyasztása tilos. Különösen a borjaknak szentelnek a hatóságok rend-
kívüli figyelmet. Borjakat nem szabad sem megenni, sem eladni, az mind ki-
vitelre megy.

Brassó:
Fekete-torony

– Ebből a faluból is sokan szöktek már át Magyarországra. Nem mindenki hajlandó alávetni magát a hallgatás és megalázkodás kényszerének. Nem hajlandók elfogadni, hogy a gyerekeknek nincs módjuk magyar iskolába járni, vagy hogy Románia más vidékeire telepítik őket, kiszakítva népük köréből.

– Az utóbbi időben az iskolaügy elérkezett a kritikus pontra. Csak az alsó tagozatban van lehetőség némi magyar nyelvű oktatásra, de egyes tárgyak már ott is kizárólag román tanítók kezében vannak...

– Tőkés István azt kérdi, mi a ráció abban, hogy a magyar osztályokban a saját tárgyukat csak románul tanító tanárok még külön fizetéspótlékot is kapnak.

– A helyzet megrendítő: a diák nem érti a tanárt és a tanár sem a diákot.

– A legnehezebb helyzetben azok a falvak vannak, ahol a magyarok kisebbséget képeznek. Ezekben veszélyes lehet a magyar beszéd is. Az emberek csak suttogva beszélnek magyarul. Sokakat bántalmaztak már a magyar beszédért, a milícia pedig csöppet sem törődik az ilyen esetekkel.

– A falvak magyar nevének használata is tilos. Hivatalosan ezek a nevek nem is léteznek. Azokkal az idős magyarokkal szemben, akik nem beszélnek románul, a hatóságok embertelen magatartást tanúsítanak. Egymásnak dobálják, küldöztetik őket a tisztán magyar lakosságú területeken is, mivel minden hivatalos papírt csak románul kitöltve fogadnak el. (...)

– A legmerészebbek egyre-másra fogyatkoznak. Tilos arról beszélni, ami történik. Saját fiam is börtönbe került ezért. Csak azok a jó állampolgárok, akik bizonygatják, hogy semmiféle problémával nem találkozott. Még az egyház köreiben is vannak korrumpálódott, lefizetett püspökök.

– Tökést nemrégiben bocsátották el a kolozsvári egyetem teológiai akadémiajának professzori állásából és az érseki helynöki posztról.

– Idős ember vagyok már, de annyira ismert külföldön is, hogy a hatóságok igencsak ügyelnek rám. De míg idáig jutottam, sokat kellett szenvednem. (...)"

Azonnal írok az újságírónak és máris küldöm a kétnyelvű levelet:

Tisztelt Toivonan Úr!

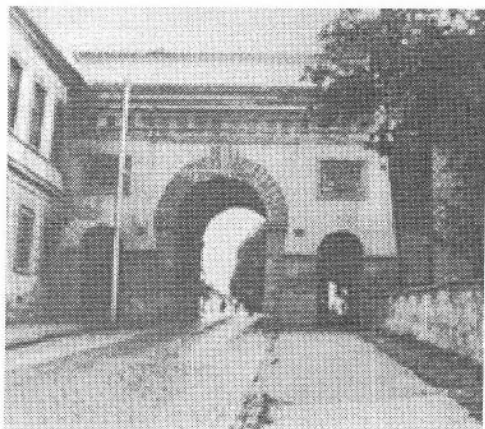
Erdélyi magyar menekült vagyok, és 1988 februárjától élek Magyarországon. Szerencsés véletlen folytán kezembe került az Ön Erdélyről írt tudósításának magyar változata.

Mivel én kalotaszentkirályi vagyok, ahol 27 évig éltem, gondolhatja, hogy sokszorozott figyelemmel olvastam a falumról és Tőkés Istvánról írt cikket.

Az ember nem könnyen hagyja el szülőföldjét, de van rá eset, hogy olyan helyzetbe kerül, mikor nem tud jobbat. Tudom, hogy a világ nehezen érti meg ezt, de az írásából kiderül, hogy aki ott jár egyszer, megérti, milyen lehetetlen helyzetbe került az erdélyi magyarság és a többi kisebbség. Az egész lakosság nélkülöz a gazdasági nehézségek miatt, de a magyarok politikai elnyomástól is szenvednek. Elképesztő, hogy abban az országban, ahol a vallásszabadságot már 1568-ban törvénybe iktatták, és ahol három nemzet együtt élt több évszázadon át, ilyen helyzet uralkodjon a XX. század végén.

Hiába élek most Budapesten, megszabadulva a terrortól, nem érzem magam boldognak, míg Erdélyben több millióan szenvednek kettős elnyomásban csak azért, mert magyarnak születtek. Tenni szeretnék valamit értük, hisz ott vannak szüleim, rokonaim, ismerőseim, egy elnyomott nép, de én csak egy me-

Brassó:
Bolgárszegi-kapu

nekült vagyok, és vergődöm tehetetlenül, hisz a nagypolitikában az elnyomottak csak sakkfigurák.

A rombolásra ítélt nyolcezer falut, a beolvasztásra kényszerített kisebbségeket csak a világ közvéleménye mentheti meg. Ezért segítségért kiáltok minden szülőföldjét szerető, szabadságra vágyó emberhez, hogy emeljék fel szavukat az emberiség nevében.

Ez esetben különös bizalommal fordulok a semleges skandináv országokhoz, a rokon finn néphez, hogy ha lehetőségük van rá, vegyék jobban oltalmukba mindazokat, akik az elnyomás közepette halálmegvető bátorsággal emelik föl szavukat kisebbségeik érdekében.

Végül szeretném megköszönni, hogy a nehézségeket vállalva meglátogattott egy elnyomott népet, ezzel is éltetve bennünk a reményt, hogy a nép halhatatlan, csupán a zsarnokok halandók.

Budapest, 1989. március 5.

Tisztelettel:
Okos Márton

Az új munkahelyen váltásban dolgozom, így utunk ügyében többször is Gábor jár el. Egyik alkalommal nagyon le van törve. Nagy Lászlónál járt, hogy érdeklődjön. Az ügyvéd először meg sem ismerte, csak azután jutott eszébe, hogy kicsoda, miután elkezdte magyarázni, hogy mit is akar. Próbálom vigasztalni, hogy ebből ne következtesen semmire, hiszen egy ügyvédnek sok emberrel van dolga, nem emlékezhet mindenre.

Következő alkalommal én megyek szerencsét próbálni. Igaz, én sem járok sok sikerrel. Engem azonnal megismer ugyan, de közli, hogy a BM-nél nagyon gyanakodóak a tervvel. Azt mondták neki, hogy mi székely furfanggal akarunk Nyugatra disszidálni. Ennek ellenére biztat, hogy ne adjuk fel. Tanácsolja, hogy írjak egy levelet a miniszterelnöknek, amit ő majd továbbít, mellékelve a saját támogatásával. A kételyek eloszlátása végett javasolja, hogy egy hűségnyilatkozatot is írjak, hogy nem maradunk Nyugaton.

Ekkorra már én is kezdek gyanakodni a terv sikeres kimenetele felől. Ebben a kételyemben csak megerősít egy másik ügyvéd ismerősöm, aki a Belügyminisztérium menekültosztályán Gál Zoltán környezetében dolgozik. Az illető azt mondja, hogy a hivatalban, akik tudnak a dologról, csak egy jó trükknek tartják az egészet a nyugatra távozás érdekében.

Megkeresem Komlós Attilát és tájékoztatom a tervünkről, valamint a pillanatnyi állásról. Első reagálásaként azt javasolja, hogy jelenjünk meg a hírrel az újságban. Gábornak viszont az a kikötése, hogy amíg Magyarországot el nem hagyjuk, addig beavatottakon és szűkebb baráti körön kívül senki ne tudjon a dologról, a sajtót a családjára való tekintettel ne tájékoztassuk. Így ez a lehetőség kútba esik. Komlós Attila mindenesetre megígéri, hogy a tőle telhetőt megteszi a továbbiakban is.

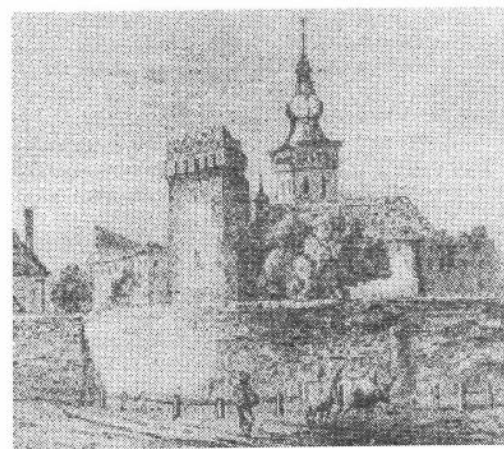
Közben megírom a miniszterelnöknek a levelet és elviszem Nagy Lászlónak.

Tisztelt Miniszterelnök Úr!

Alulírott Okos Márton és Juhos Gábor, mindketten erdélyi menekültek.

Tavaly február óta élünk Magyarországon és most egy különös kéréssel fordulunk Önhöz, és kérjük a segítségét.

A feketehalmi
templomerőd
a XIX. században

Az Új Tükör 1989. januári első számában a 26-ik oldalon ír a francia forradalom évfordulójáról, a nyolcadik bekezdésben pedig egy rendezvényről az emberi jogokkal kapcsolatban. Mi ketten elhatároztuk, hogy aug. 26-ra elmegyünk Párizsba erre az alkalomra egy kiáltvánnyal mint az erdélyi elnyomott kisebbségek képviselői.

Május közepe körül szeretnénk indulni. Az útvonal Budapest, Bécs, München, Genf és Párizs, melyet gyalog és ha egészségiünk engedi, kenyéren és vízen szeretnénk megtenni mindvégig.

Úgy gondoljuk, hogy így az útvonal mentén nagyon sok embert sikerülne megnyerni az erdélyiek támogatására.

Az egyetlen probléma ott van, hogy kiutazási engedélyt kapjunk, hogy egyáltalán elindulhassunk.

Ilyen irányú kérelmünket már kétszer is elutasították.

Először azt mondták, hogy székely fufanggal akarunk disszidálni, másodszor meg, hogy most nem aktuális.

Mi ezen érveket nem tudjuk elfogadni, mert úgy érezzük, hogy nagyon felületesek, és az illetők nem érzik ennek a jelentőségét.

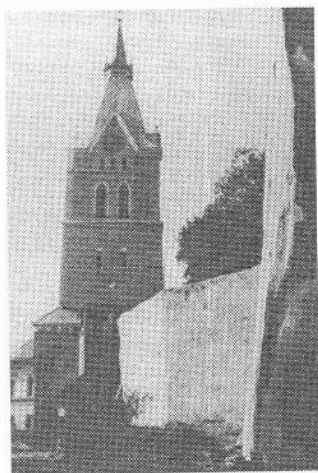
Most ezért fordulunk Önhöz, hogy segítsen nekünk, hadd tehessünk mi is egy keveset az elnyomottakért. Sajnos a sok hercehurcával sok időt veszítünk, és most reménykedve várjuk az Ön válaszát, hogy mihamarabb komolyan nekilássunk a készülődéshez.

Előre is köszönjük.

Budapest, 1989. II. 28.

Tisztelettel,
Okos Márton

A feketehalmi
evangélikus templom

Mint a levélből is látszik, a tervet még egy elképzeléssel csiszoltuk. Hogy szándékunk elszántságához semmi kétség ne férjen, elhatároztuk, hogy kenyéren és vízen (gyümölcslé, gyümölcs) tesszük meg az utat. Mint kiderült, elszámítottuk magunkat, és ez épp fordítva sült el. Ettől a kijelentésünktől egészen hülyének tartottak minket. A jobb megértés végett néhány szó magyarázatot. Nem kergültünk mi meg egészen, és előbb megfontoltuk, hogy mire vállalkozunk. Persze ekkor még számítottunk az egyház komoly és hathatós segítségére. Mi Pánczél Tivadarnak azt mondtuk, hogy parókiákon és plébániákon számítunk megszállni. Gondoltuk, ennek a megszervezésében segít az egyház. Titokban arra is gondoltam, de persze ezzel nem mertem előállni, hogy valami módon a propagandacsomagok szállítását is megoldják. Itt arról lett volna szó, hogy az erdélyi és menekültügyi helyzetről készült tanulmányok kivonatát lefordítják, és mi ezt az úton osztogatjuk. Mármint, ha a szállás és a csomag szállítása meg van oldva, nekünk csak egy kis hátizsákot kell cipelnünk.

Hogy miért mertem erre számítani? Időközben kaptam két ajánlatot, két budapesti ismerősömtől. Hadd álljon itt mindkét ajánlat az ajánlattevők nevével együtt. Szalay Tamás azt mondta, hogy amennyiben az egyház komolyan megszervezi az utat, ő vállal két hetet a szabadságából, hogy kocsijával kísér minket. Pintér István és felesége a saját valutakeretüket ajánlották fel. Csoda-e, ha az egyháztól is elvártam valamit?

De egyelőre a terv egy helyben topogott. Gábor egyre inkább kezdte elve-

Francia for-
vényről az
6-ra elme-
elnyomott

Bécs, Mün-
chén és ví-

t sikerülne

hogy egy-

ni, másod-

nagyon fe-

sünk mi is
lőt vesztet-
abb komo-

ztelettel,
s Márton

utuk. Hogy
gy kenyé-
rült, elszá-
tól egészen
gyarázatot.
re vállalko-
tós segítsé-
lébániákon
t az egyház.
hogy vala-
tól lett vol-
mányok ki-
szállás és a
kell cipel-

ánlatot, két
attevők ne-
ház komo-
y kocsijával
nlották fel.

kezde elve-

szíteni a reményt. Abban természetesen az elején megegyeztünk, hogy Németh Gézának az egészről egy szót sem szólunk, legfeljebb ha visszajöttünk. Mondanom sem kell, hogy Gábor utolsó elkeseredésében hozzá fordult, és persze titokban. Mint később beismerte, Németh Géza reakciója a következő volt:

Először is velem kapcsolatban merültek fel az aggályai. Úgy vélte, én biztosan disszidálni akarok. Tessék! Még ez a pap akart engem a teológiára küldeni. Hol volt itt a bizalom? Vagy talán a karrierjéhez egy báb lettem volna? Másodszor, közölte Gáborral, döntsük el, kivel akarunk együttműködni, mert ő Nagy Lászlóval nem egyezik jól.

Én ekkor már biztos vagyok egy dologban. Magyarországon már csak egyetlen ember van, aki nekünk hitelt ad és segíteni is tud. Megteszem az utolsó próbálkozást és felhívom Csoóri Sándort. Telefonon át is első hallásra teljes mértékben biztosít a támogatásáról. Mikor említtem neki a mások által hangoztatott kifogásokat, nevetségesnek találja őket. Megkér, hogy menjünk be a Hitel szerkesztőségébe.

Egy hétfői szerkesztőségi ülés előtt el is megyünk Gáborral. Bemutatom Gábort, majd Csoóri bemutat minket Bíró Zoltánnak. Röviden ismertetjük, hogy mit akarunk. Arra kérnek, hogy röviden foglaljuk írásba a tervet. Ők majd továbbítják a Belügyminisztériumba, és egyben személyesen is garanciát vállalnak értünk. Ahogy kijövünk a szerkesztőségből, Gábor szinte szóhoz sem tud jutni a megdöbbenéstől:

- Te, ezek most látnak minket először, és garanciát mernek vállalni értünk!?

- Na látod, ilyen is van.

Azonnal papírra fektetjük a tervet, és másnap Gábor be is viszi a Hitelhez.

Újra idegfeszítő várakozás következik. Egyre többen értesülnek a tervünkről, de az roppant zavaró, hogy mind többen is néznek minket szájhősnek. Mert ha megghiúsul az út, hiába történik ez tőlünk független okból, mégis csak rajtunk nevetnek majd. „Na ti, két szerencsétlen, Párizsba akartatok menni.”

Az idő vészesen rohan. Már március közepe van, és még sehol semmi. Mi pedig május közepén indulni akarunk.

Március 14-én ismét felkeressük Nagy Lászlót. Úgy néz ki, rosszkor jöttünk, mert elfoglaltságára hivatkozva nem tud minket fogadni. Arra kér, jöjünk máskor. Gábor közli velem, hogy ő többet ide nem jön. Kétségbeejtő türelmetlenségünket pillanatra felejteti velünk, hogy részt vehetünk az első újra szabad március 15-én. Számunkra csodálatos ünnep. Annál is inkább, mert a jelenlévők emlékeznek és ünnepelnek, nem vitatkoznak.

Időközben többször is telefonon érdeklődöm Csoóri Sándornál. Egyelőre nincs válasz, de azzal biztat, hogy mi csak készülünk, mert előbb-utóbb a papírok is meglesznek. Még februárban beiratkoztam egy német nyelvtanfolyamra, amelyet most egyre ritkábban látogatok.

Április elején végre valami elmozdul a holtpontról. A következő levelet kapom a BM-től (lásd a következő oldalt).

Koncz Istvánéknak, akik oly szeretettel befogadtak magukhoz, csak a levél láttán beszélek először az útról. Természetesen ők is meglepődnek, ugyanakkor aggódnak is a ránk leselkedő esetleges veszélyek miatt.

Fogaras vármegye
régi címere

BELÜGYMINISZTERIUM
TANÁCSI SZERVEZESI FŐOSZTÁLY

219-80/61/1989.

Okos Márton részére

Budapest

Tisztelt Okos Úr!

A miniszterelnök úrhoz eljuttatott levelükre hivatkozással értesítem, hogy azt, kérelmük teljesítését javasolva, megküldtem a tervezett útjuk engedélyezésére és a szükséges okmányok kiállítására jogosult szervnek, a Külföldieket Ellenőrző Országos Központi Hivatalnak (Bp. VI. ker. Rudas László u. 45.). Választ közvetlenül a KEOKH-tól fognak kapni.

Budapest, 1989. április 7.

Üdvözléttel:

(Handwritten signature)
(Dr. Albrecht László)
főtanácsos

*A BM-től kapott levél
másolata*

Mostanra Gábor felesége is kezdi komolyan venni a dolgot, és próbálja megszokni a gondolatot, hogy egy időre tényleg kettesben marad a gyermekükkel.

Újabb két hét, és a KEOKH-tól értesítést kapunk, hogy jelenjünk meg a szükséges okmányok kitöltése végett. A jelzett napon és időben megjelenünk a Népköztársaság út 12.-ben. Először is szemrehányást és kioktatást kapunk, hogy hiába fordulunk mi bárkihez, úgyis ide kell jönni, mert ők állítják ki a papírokat. Jól van, gondolom. Jöttünk volna először egyenesen ide ezzel a kérréssel, vajon ki állt volna szóba velünk? Megkérdezik, hogy még mindig főnn-

tartjuk-e utazási szándékunkat. Az igenlő válasz után nekilátnak az utazási igazolvány kitöltéséhez. Délutánra végül el is készül. Mikor átvesszük a papírokat, figyelmeztetnek minket, hogy a vízumok beszerzése nagyon nehéz lesz. Mi akkor ennek a megjegyzésnek nem tulajdonítunk különösebb jelentőséget, inkább azért elégedetlenkedünk, mert a születési helyet külön kérésünk ellenére is románul írták be. Állítólag ez a szabály a külföldi állampolgárok részére kiadandó utazási okmányoknál. Értjük mi ezt, persze, csak úgy gondoltuk, Erdéllyel kivételt lehetne tenni. Végül is ez az eljárás annak a parancsnak felel meg, amelyet Ceausescu adott ki, hogy a helységnevek kizárólag románosított névformájukban használhatók.

A KEOKH-tól jövet még aznap elindulunk a követségek felderítésére. Egy rendőrtől részletes tájékoztatást kapunk. Már reggel sorba is járjuk a követségeket. Igazán csak most lepődünk meg, rádöbbenünk, hogy a második felvonás még hátravan. A vízumok beszerzését a célországgal kell kezdeni. Addig a többi követségen szóba se állnak velünk. Az NSZK követségén pedig azonnal megmondják, hogy az útlevelet nem ismerik el és egyáltalán nem adnak vízumot.

A célország, vagyis a Francia Köztársaság követségén nem nagyon vesznek figyelembe minket. Kitartó érvelésünkre elmondják, hogy adjunk be egy kérvényt francia nyelven a vízumkérelemhez kapcsolva, amelyet hat példányban kell kitölteni, és aztán várjunk. A válasz minimum hat hét.

Megint jól elintézték. Április vége. Alig egy hónap van a tervezett indulásig. Csak a francia vízumkérelemre hat hét a válaszidő. A svájci követségen szintén nehéz vízumot kapni, és ráadásul vagy meghívólevél kell, vagy napi száz svájci frankot szükséges felmutatni. Újabb probléma, hogy nekünk nem jó egy egyszerű tranzitvízum, mert keresztülutazunk ugyan az illető országon, csak hogy középkori diákmódszerrel, amely hosszabb ideig tart, mint amennyi időt az átutazóvízum engedélyez.

Szóval ez volna a szabadságszerető, emberi jogokért küzdő Nyugat? – ötlek fel bennem az első kétely a gondolataimban meglévő ideállal szemben. Mindenesetre első tennivaló egy fordítót keresni, aki gyorsan lefordítja a kérvényünket franciára.

Gondolatban sorra veszem az ismerőseimet. Valamikor 1988 őszén részt vettem Nagydorogon a helyi református lelkész, Tóth Kása István által szervezett erdélyi estén. Itt találkoztam egy kanadai állampolgárságú, erdélyi magyar származású teológussal, Pándy Szekeres Dáviddal. Elindulok, hogy felkutassam. Persze abban sem vagyok biztos, hogy megismerem még egyáltalán. Nehezen, de sikerül megtalálnom. Elmondom, ki vagyok, és emlékszik rám. Majd előállok a kérésemmel, amit azonnal elvállal. Tovább mondom: nekem erre a fordításra már holnap szükségem lenne.

– Rendben, reggel öt órára jöhetsz érte a teológiára, le is lesz gépelve.

Ebben a pillanatban érzem, hogy igazi teológussal állok szemben, aki akkor segít, mikor hívják. Elöttem már az is világos, hogy ezzel az emberrel örök barátságot kötök. Másnap beadjuk a fordítást, és teljes offenzívát indítunk a felkészülés érdekében. Csoóri Sándort is tájékoztatom a pillanatnyi állásról és az újabb nehézségekről. Majd a látható bizonyítékkal kezünkben elmegyünk Rákosszentmihályra. Az utazási igazolvány láttán még Szloboda Jóska segédlelkész is nagyot néz. Pánczél Tivadar azonnal telefonhoz nyúl. Először egyik párizsi lelkész ismerősét, Kutasi Andrást tájékoztatja. A Kül-

Fogaras külső várának déli és nyugati védőfala két fülesbástyával

ügyminisztériumban pedig Hajcs János főkonzult hívja, és kéri, hogy segítsen a vízümbeszerzésben. Ugyanakkor kiutal nekünk háromezer forint támogatást.

Ekkor tudom meg, hogy a Rákosszentmihályi Erdélyi Segélyszolgálatot hamarosan meglátogatja egy amerikai küldöttség, amely a helsinki záróokmány betartását ellenőrzi a kommunista országokban. Mivel utunkról egy-két ismert emberjogi harcost meg egyházi személyt is tájékoztatni akarok, így azonnal két levelet írok, az egyiket Tom Lantosnak, a másikat Billy Grahamnak. Az angol (melyet Komlós Attila segít elkészíteni) és magyar változatot azzal adom át a csoport vezetőjének, hogy továbbítsa a címzetteknek.

Dear Mr. Graham,

We, Hungarian refugees from Transsylvania, will submit to you, one of the most well-known preachers of America, our plan, and ask you to give it moral and spiritual support.

On the occasion of the bicentennary of the French Revolution, and of the Declaration on Human Rights, we will go on foot from Budapest to Paris. We do this in the spirit of the watchword of the 1703 Hungarian War of Independence: Cum Deo pro patria et libertate.

By our action we want to fight with peaceful means the aggression in Rumania, and protest against the forced assimilation of the Transsylvanian minorites, against the destruction of villages and against the oppression of the population of Rumania.

Parallelly, we call for a 3-month spiritual support (June, July, and August). Those who wish these peoples to be liberated from national, political, moral and economic oppresion, should in these months think of us at 9 p.m. Believing Christians are reQuested to offer a short prayer with us: Rom. 8, 31.

Hoping that with the help of God our peaceful demonstration will not be in vain, I am

Yours sincerely

P.s.

You are requested not to publish this letter before May 30.

Igen tisztelt Lantos Úr!

Erdélyi magyar menekültek vagyunk, a következőket terveztük, melyről értesítjük Önt, mint a Kongresszus Emberi Jogok Bizottságának elnökét, és kérjük erkölcsi, lelki támogatását.

A francia forradalom bicentenáriuma és az Emberi Jogok Nyilatkozata évfordulója alkalmából gyalog megyünk Budapesttől Párizsig. Utunkat az 1703-as magyar szabadságharc jelmondata: Cum Deo pro patria et libertate jegyében tesszük meg.

Akcióinkkal Isten és az emberek előtt békésen akarunk küzdeni és tiltakozni a romániai (erdélyi) kisebbségek erőszakolt beolvasztása, a falurombolás és Románia lakosságának elnyomása ellen.

Ezzel párhuzamosan meghirdetünk egy három hónapos (június-július-augusztus) lelki támogatást: aki szívből szeretné, hogy e népek megszabaduljanak a nemzeti, politikai, erkölcsi és gazdasági elnyomástól, az említett időszakban, naponként este 9 órakor egy pillanatra gondoljon rájuk. A hívó ke-

Fogaras:
a külső vár kaputornya

ri, hogy segítsen
forint támoga
egélyszolgálaton
elsíni zárók
utunkról egy-ke
tni akarok, íg
másikat Billy
és magyar vá
a címzetteknek

nyéneket pedig arra kérjük, hogy lélekben velünk együtt mondjanak el
egy rövid imádságot. „Róm. 8:31.”

Isten segítségével, hogy békés tüntetésünk nem lesz hiábavaló, ma
szinte tisztelettel.

Utóirat: kérjük, ezen levelünket május 30-ig ne hozzák nyilvánosságra.

Ugyanakkor katolikus részről Bajcsy Lajos atyát keressük meg, aki a Nép-
úti metrómegálló melletti Kis Szent Teréz templom plébánosa, és
szívesen tájékoztatjuk a tervről, kérve a segítségét. Először is a főt emlí-
levelekhez hasonló tartalmút írunk II. János Pál pápának is és Gyulai
szeged-csanádi püspöknek. Bajcsy atya vállalja, hogy a leveleket eljut-

A református egyház
német nyelvű ajánlólevele

you, one of the
to give it moral

ion, and of the
est to Paris. We
garian War of

aggression in
Transsylvanian
pression of the

, and August).
olitical, moral
us at 9 p.m.
: Rom. 8, 31.
on will not be

P.s.

k, melyről ér-
nökét, és kér-

latkozata év-
kat az 1703-
bertate jegyé-

i és tiltakoz-
rombolás és

inius-július-
megszabadul-
említett idő-
A hívő ke-

Empfehlung

Die Reformierte Kirche in Ungarn leistet organisierte
Hilfe den Flüchtlingen aus Rumänien.
Zwei junge Leute, Márton Okos und Gábor Juhos, haben
vor auf Brot und Wasser nach Paris zu pilgern, anläs-
lich des Jubiläums der französischen Revolution. Am 26.
August wollen sie ankommen, um die Aufmerksamkeit auf
ihre unterdrückten Landsleute zu lenken.

Wir bitten Sie, als christliche Brüder und Schwestern,
ihnen behilflich zu sein, und Nachtquartier zu geben.
Wir kennen die beiden, sie sind treue Mitglieder unse-
rer Kirche, die wir als Flüchtlinge aufgenommen haben.

Auf Ihren Dienst Gottes Segen wünschend, bin ich

Budapest, 18.5.1989

mit brüderlichen Grüßen

Bertalan Tamás

Pfr. Bertalan Tamás
Abteilungsleiter
der Generalsynode der
Reformierten Kirche

tatja a címzetteknek. További kérésünk, hogy dr. Paskai László bíboros audiencián fogadjon minket, mert szeretnénk ajánlólevelet kapni a katolikus egyháztól is.

A Bethlen utcai katolikus papneveldebe megyek, hogy feliratkozzam a kihallgatásra. Ott azt az utasítást adják, hogy előbb levélben írjam meg a szándékom, és úgy kérjem az audienciát. Megírom a levelet, és várok.

Ugyanilyen levelet szeretnék kapni a református egyháztól is. Pánczél Tivadar ez ügyben tájékoztatja Tamás Bertalant, a zsinati iroda külügyi osztályának vezetőjét. Ígéretet kapunk, és megbeszéljük az időpontot, hogy mikor fogad.

Épp a lépcsőkön cammogunk fölfelé az Abonyi utcában, az irodához, amikor szembetalálkozunk Tamás Bertalannal. Köszönésünket egy sóhajjal megtoldva fogadja. Lehet, hogy a sóhaj nem nekünk szólt, de kis fantáziával arra is gondolhatok: épp rosszkor jöttünk. Gábor mindjárt szívére is veszi a dolgot, és elrohan, így csak én várakozom. Mint kiderül, nem sokáig, a külügyi osztály vezetője hamarosan fogad. A tárgyalás sikerrel jár. Ígéretet kapok, hogy két nap múlva meglesz a levél. Azért nem azonnal, mert le kell fordítani németre (lásd előző oldal).

Az ajánlólevél birtokában újból sorra járjuk a követségeket. A francia és a svájci követségre Pándy Szekeres Dávid is velünk jön, tolmácsolni. A már ismert elutasító köntörfalazás a tisztviselők részéről... Tisztában vagyunk azzal, hogy itt csak összeköttetéssel jutunk eredményre. Kihallgatáson fogad minket Hajcs János. Meglep, hogy milyen komolyan vesz bennünket, és megígéri, hogy segít, amiben tud.

Már május eleje van, itt a nyár, de mi ebből semmit sem veszünk észre.

Egyik nap Pánczél Tivadar üzeni, hogy másnap tízre legyen nála, mert Kutasi András érkezik Párizsból, és szeretne velünk megismerkedni. A sok kudarc után egy kis remény. Ez az ember, ahogy tervünkről értesül, kocsiba ül, és egy ülésre Pestig hajt, hogy tájékozódjon. A találkozás kissé megnyugtató, és új erőt ad. Úgy érzem, mégis lesz valami az útból. Kutasi megígéri, hogy Franciaországból próbálja egyengetni ügyünket. Lelkünkre köti, hogy amíg a papírok nincsenek rendben, ne induljunk el.

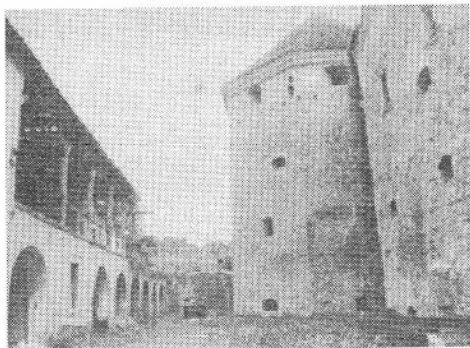
Hogy még több bajunk legyen, nézeteltérésünk támad Gáborral. Mégpedig egy rozsdás ócskavas miatt. Gábor ugyanis éppen most szerzi meg a jogosítványát, s hogy gyakorolja a vezetést, egy Wartburgot vesz. Hiába ellenzem kézzel-lábbal, hogy most ne költse ilyesmire a pénzét, nem hallgat rám.

Újabb hideg zuhanyként ér, mikor egyik nap bejelenti, hogy fontos ügyben szeretne velem beszélni. Közli, hogy a felesége terhes. Félek, hogy ez az egyébként örömteli hír eltántorítja végül a vállalkásától...

Az utazási igazolvány megszerzése idejéhez kötődik egy tragikus eset. A román határon a diktatúra szedi áldozatait. Egy 14 éves, Szatmár megyéből való fiú a Szamos töltésén kerékpározik gyanútlanul. A határőr gondolkodás nélkül tüzel. A gyilkosság fölkavarja az indulatokat. Budapesten több szervezet közösen elhatározza, hogy a Népligetben a Jurta színháznál kopjafát állít a fiú és a többi áldozat emlékére. Az avatás hangulata ünnepi és meghatározó. Ugyanekkor elkésérít, mert van szónok, aki saját maga és pártja népszerűsítésére akarja kihasználni az alkalmat.

Hazajöve újabb vers születik.

*Fogaras:
a belső vár délkeleti
sarokbástyája*

PÉCSI NORBERT KOPJAFÁJÁNÁL

Tizennégy éves, s már halott
 S én tehetetlenül itt állok.
 Közben csendben azt kértem, hányadik és hány kell még
 Hogy a nagyok fülét a sírás elérje?
 Mennyi könny és vér kell még áztassa Erdély földjét
 Hogy a történelem álljt parancsoljon már végre?

Vagy jogerős az ítélet,
 S fellebbezni már nem lehet?
 Mi ez a csend, hol az a Szabad Világ, statisztál?
 Mialatt az őrző zsarnok rombolva gyilkol.
 Szabadság, emberjog, üres szólampufogatás.
 Európa !!! – lelkiismereted hol bóbiskol ?!

Egyelőre csak remélem, hogy nemsokára valóban sikerül erről megkérdezni Európát egyik-másik polgárát. Amikor az út esetleges megghiúsulása gondolata nagyon elkedvetlenít, azzal vigasztalom magam, hogy kárpótulást részt vehetek az '56-os mártírok temetésén. Minden lehetőségre felkészülve megfogalmazom rölapunk szövegét.

Cum Deo pro patria et libertate!

Erdélyi magyar menekültek vagyunk, elhatároztuk, hogy a francia forradalom bicentenáriuma és az Emberi Jogok Nyilatkozata évfordulója alkalmából gyalog megyünk Budapestről Párizsig.

Utunkat az 1703-as Rákóczi vezette szabadságharc jelmondata, a „Cum Deo pro patria et libertate!” jegyében tesszük meg.

Akciókkal Isten és az emberek előtt békésen akarunk küzdeni és tiltakozni a romániai erdélyi kisebbségek erőszakos beolvasztása, a falurombolás és Románia lakosainak elnyomása ellen.

Ezzel párhuzamosan meghirdetünk egy három hónapos (június, július, augusztus) lelki támogatást. Aki szívből szeretné, hogy a népek megszabaduljanak a nemzeti, politikai, gazdasági és erkölcsi elnyomástól, az az említett időszokban naponként este 9 órakor egy pillanatra gondoljon rájuk. A hívő keresztényeket pedig arra kérjük, hogy lélekben velünk együtt mondjanak el egy imádságot.

Ne képzeljen senki naivnak minket, tudjuk, hogy ettől az akciótól nem szabad meg a diktatúra. De tőlünk, nincstelen menekültektől ennyi telik, és ezzel azt szeretnénk egyszer s mindenkorra leszögezni, hogy ezután sem kis ember, sem nagyhatalom, ha szabadnak vallja magát, nem hallgathat.

A hallgatás, az udvarias sajnálkozás itt már bűnrészességet jelent.

Szabad polgártársak, egy nép van kiirtásra, egy ország van éheztetésre ítélve. Ha nem tesznek azonnal, a katasztrófa visszafordíthatatlanná válik.

Dávid nyomban le is fordítja a szöveget franciára.

Refugiés hongrois de la Transylvanie, l'occasion de la bicentenaire de la révolution française et l'anniversaire de la Declaration des Droits de

Fogaras:
 a palota loggiás folyosói

l'Homme, nous avons décidé de nous rendre Paris, en faisant le déplacement partir de Budapest pied. Nous entreprenons cela dans l'esprit même de la guerre d'indépendance de Rákóczi en 1703: „avec Dieu pour la patrie et la liberté.”

Avec notre action, devant Dieu et devant les hommes nous voulons simplement manifester contre l'assimilation de minorités forcée, „la systematisation rurale”, et l'oppression de la population qui se passent actuellement en Roumanie.

En parallèle de cela, nous annonçons et nous invitons tous ceux qui croient en Dieu et tous ceux qui aimeraient du cœur que les nations, les peuples se libèrent de l'oppression nationaliste, politique, économique, et morale, de prier avec nous pour cela tous les soirs pendant les mois de juin, juillet et août à 21 heures.

Ne nous prenez pas pour des naïfs. Nous savons que notre action ne mettra pas fin d'un jour l'autre l'oppression. Nous voulons simplement déclarer une fois pour toujours que ni le petit homme de la rue ni le grand pouvoir qui se déclare libre ne peut plus rester muet. Le silence et d'exprimer les regrets poliment se rend dans l'affaire aussi coupable.

Citoyens libres, un peuple est condamné la disparition, une nation est condamnée de supporter la faim imposée. Si vous n'agissez pas de suite, la catastrophe suivra son chemin un peu irréel mais final.

Elgondolkodom a történelmi párhuzamon. Utunk jelszavának szerzője, II. Rákóczi Ferenc nagyfejedelem is akkor került a bécsújhelyi börtönbe, mikor a felesége a második gyermeküket várta. És hálás volt a sorsnak, hogy megengedte neki: az életben legalább egyszer ezt a gyermekét is megláthatta, az-az megismerhette.

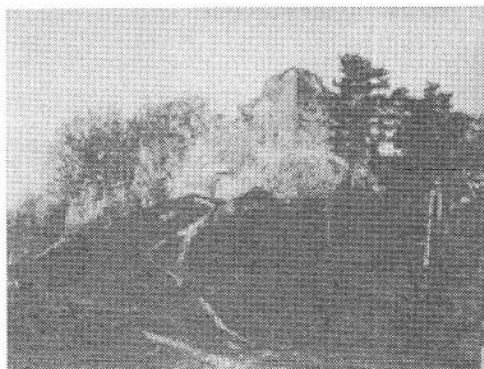
Ki tudja, Gábor élete hogy alakul. E gondolataimról természetesen nem beszélek neki. Filozofálásra nem is marad sok idő, mivel állandóan a követségeket járjuk, telefonálunk és bosszankodunk. Gábor felkeresi egy tévériporter ismerősét, Kelemen Endrét, hogy legyen segítségünk a vízumok beszerzésében. Mi tulajdonképpen Chrudinák Alajosra gondolunk segítségképpen, aki az MTV külpolitikai főszerkesztője. Kelemen be is ajánl minket Chrudináknál, aki a francia területen ismerős munkatársát, Liskai Lászlót kéri meg, hogy szóljon értünk a követségen. Ezzel egy időben Csoóri Sándor a francia kulturális intézet vezetőjével beszél, míg Hajcs János a külügyi vonalon próbálkozik.

Komlós Attila azt a tanácsot adja, hogy menjek el az Országos Béketanácshoz, és ott keressem meg Barabás Miklós főtítkárt, akitől anyagi támogatás kaphatunk. Barabás Miklós, miután meghallgat minket, egyik munkatársára, Soós Kálmánra bízta az ügy további intézését. Gáborral megyek, hogy nagyobb nyomatókat adjunk a dolognak, de Gábornak itt is hamar elfogy a türelme s a hite, így magam viszem tovább ezt a vonalat.

Egy kérvényt írok a Béketanácshoz. Erre a kérvényre utalnak ki részünkre fejenként 1000 schillinget, 500 francia frankot és 60 svájci frankot.

Még egy hét sincs május 22-ig, a tervezett indulásig, mikor egyik nap hazamenve telefonüzenet vár. Liskai László üzeni, hogy 20-án reggel 9 órakor legyünk a francia nagykövetségen, ahol is az első tanácsos fog várni minket a vízum végett. Mondanom sem kell, hogy azonnal Dávidhoz megyek, hogy jöjjön velünk tolmácsolni.

*Földvár:
a felső vár*

deplacement
et même de la
atrie et la lib-

voulons som-
systematisa-
uellement en

ux qui croient
es peuples se
rale, de prier
et aout a 21

tion ne met-
ment déclar-
grand pouvoir
er les regrets

e nation est
suite, la cat-

ak szerzője,
örtönbe, mi-
, hogy meg-
láthatta, az-

en nem be-
a követsége-
ériporter is-
szerzésében.
ben, aki az
rudinánál,
, hogy szól-
kulturális in-
ozik.

Béketanács-
támogatást
nkatársára,
, hogy na-
elfogy a tü-

részünkre
t.

ik nap ha-
el 9 órakor
i minket a
yek, hogy

Igy jutunk el végre odáig, hogy a tervezett indulási napon megkapjuk a francia vízumot. Újabb tiszteletkőr a többi követségen. A svájciak beveszik a vízumkérelem papírjait, és azt mondják, hogy várjunk. Az NSZK-sok továbbra sem hajlandók elismerni az útlevelet. Azt tanácsolják, utazzunk repülővel. Íme a kelet-európai problémák nyugati megértése. Az osztrák sógorok meg csak akkor állnak velünk szóba, ha az előbbi két vízum megvan.

A kör újra bezárul. Ismét kétségbeesett telefonálások. Csoóri Sándor Kovács Attilához küld, aki vállalja, hogy az osztrák vízumot elintézi. Mivel ezt a találkozót Gábor beszélte meg, nagyon bízuk a dologban. Nekem fogalmam sincs, hogy ki az a Kovács Attila, mivel Gábor az Ara szót elfelejti. A bemutatkozásnál azonnal rájövök, hogy az Ellenpontok egyik szerkesztőjével, a Szabad Európa Rádió jelenlegi erdélyi ügyek tudósítójával van dolgunk. Nagyszerűen elbeszélgetünk Ara Kovács Attilával, a beszélgetés részeként egy-két, az erdélyi ügyért tevékenykedő ismert személyiséget leír, negatívan nyilatkozik róluk. Abban maradunk, hogy telefonon jelentkezünk, mit intézett. Másnap vár az üzenete, hogy el kell utaznia, nem tud segíteni. Akkor előző nap miért nem ezt mondta? Az Ellenpontok szerkesztőjétől elvártam volna, hogy őszinte legyen, annál is inkább, mivel földiek vagyunk.

Marad a másik lehetőség. Csoóri Sándorral abban állapodtunk meg, hogy ha Ara Kováccsal nem sikerül, megkeressük Barki Évát.

Csoóri Sándor dolgozószobájában vagyunk, amikor Balogh Júlia telefonon röviden ismerteti a tervet az ügyvédnővel és kéri közbenjárását a vízum ügyett. Barki Éva a következő hét elejére ígéri az ügy megoldását. A megbeszélte időre be is megyünk a követségre, de a válasz a korábbi hideg, elutasítás. Az első működő telefonfülkéből felhívom Barki Évát, és beszámolok neki az fejleményről. Arra kér, hogy egy-két nap múlva hívjam újra.

Időközben egy reménysugár villan meg: Hajcs Jánosnak sikerült intézkednie a nyugatnémet vízum ügyében. Rohanunk a követségre. Kár volt rohanni. A tranzitvízum maximum 48 órára szól. Nekünk ez természetesen nem elég. Hiába, ki mint él, úgy ítél. A nyugatnémetek luxuskocsin száguldanak Európán keresztül-kasul, nekik elég a 48 óra. De mi kelet-európai hontalanok vagyunk, és zsebünkben csak egy kétlábú Pegazusra futja. Újabb helyzetjelentés Hajcs Jánosnak.

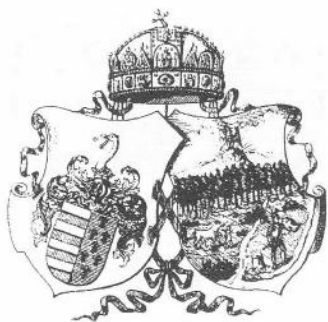
De, mert biztosra vesszük, hogy az osztrák vízumot megkapjuk, úgy döntünk, hogy mindenképpen elindulunk. Ha csak Salzburgig jutunk is, nem rajtunk múltott.

Paskai Lászlótól nem jött válasz a levelünkre, utolsó próbálkozásként elmegyünk Bajcsy atyához. Arra kérjük, hogy hívja fel telefonon a bíborost és így mondja el neki, miről van szó. Ugyanakkor kérje meg, ha egyetlen mód van, akkor fogadjon bennünket, ha csak öt percre is. Ha kell, elmegyünk Esztergomba. Fültnúja vagyok a telefonbeszélgetésnek, amely azzal végződik, hogy a bíboros úr nem ér rá. Mint egyszerű keresztyén, aki a teológiai tudományokban járatlan, megkérdem, hogy az Úr Jézus a hozzá segítségért fűzőlőknak hányszor mondta, hogy nem ér rá. Igaz, ő egy egyszerű földön járó ember volt, nem esztergomi bíboros érsek.

Barki Évától viszont megtudom, hogy intézkedett, és megvan az osztrák vízum. Július másodikán, pénteken újra az osztrák nagykövetségen vagyunk. Lass csodát: újra elutasítanak. Csakhogy mi nem megyünk el, hanem kézzel-

Szolnok-Doboka vármegye
régi címere

*Beszterce-Naszód vármegye
régi címere*

lábbal magyarázunk. Erősködésünkre az egyik funkcionárius észrevesz az asztalán egy kis papírlapot. Rövid időn belül megvan végre az osztrák vízum. Ismét felhívom Hajcs Jánost, és ismertetem a döntésünket. Vasárnap délután indulunk. Ő megígéri, hogy Bécsben megkapjuk az NSZK-vízumot.

Újabb rohangelések következnek. Beszerzünk egy-két dolgot, ami szükséges lesz az úton, és amire pénzünk van. Hálózásokat Apostoléktól kapunk kölcsön. Pánczél Tivadar pedig az egyház ruhaadományaitól ajánlja fel, hogy válogassunk.

Hogy mennyire hihetetlen vállalkozásba fogtunk, azt a következő jelenet bizonyítja leginkább. Péntek délután Rákosszentmihályon egyik pesti ismerősünk, aki nagyon sokszor segített nekünk is, csodálkozva meséli egyik presbiter ismerősének, hogy hallotta, mit akartunk mi. Hogy gyalog megyünk Párizsba. Gábor, aki nem messze van, megjegyzi, hogy megyünk is. Vasárnap délután indulunk. Nem akarják elhinni.

Még értesítünk néhány ismerőst, barátot. Ha akarnak, vasárnap 12-kor jöjjenek a Rákóczi-szoborhoz az Országház elé.

Az utolsó péntekig kétséges volt az utunk, így nem készültünk el mindennel. Anyagi helyzetünk miatt nem engedhettük meg magunknak, hogy fölöslegesen költekezzünk. Így történt meg, hogy a röpcédula is csak francia változatban készült el, Dávid segítségével. Szombat az utolsó kapkodó simításokkal telik el.

Vasárnap reggel elbúcsúzom Koncz Istvántól és feleségétől, és elindulok Gáborékhoz. Már ott van az öccse is, aki Miskolcra érkezett. Kicsivel később megérkezik Rózsika néni, aki a zászlónkat készítette. Gábor felesége a búcsúebédet főzi. Mi csomagolunk. Mérlegeljük, hogy mi kerüljön be a hátizsákba. Norbi, a kisfiú, állandóan ott lábatlankodik mellettünk. Mindent tudni akar, mindent látni szeretne, mint minden két és fél éves gyerek. Egy pillanatra arra gondolok, vajon ha megnő, mit szól majd apja tettehez.

Több mindenről kiderül, hogy felesleges, vagyis a hátizsákba nem fér bele. Mert arra is kell gondolni, hogy a hátunkon cipeljük.

Az idő észrevétlenül telik, és közeledik a dél. Fél egyre mondtuk, hogy az indulási helyen leszünk. Mindenki sűrög-forog a kis alagsori lakásban. Az ebéd is elkészül. Nem mondhatom, hogy nagy étvágyunk van. Gábor csak kapkodva eszik, mert még virágért is el kell mennie.

Az ebédhez pezsgőt bontunk. Ki tudja, mikor eszünk legközelebb húslévest asztalnál. Főleg, ha arra gondolok, hogy kenyéren és vízen indulunk, és amig bírjuk, ehhez tartjuk is magunkat.

Már fél egy, de még otthon vagyunk. Végre sikerül összeszedelőzködni. Ahogy a mintegy 25 kg-os zsákot felvesszük, kissé mintha túlsúly volna hátul. Gábor még Norbit is az ölébe veszi, de úgy látom, nincs ideje érezni a túlterhelést. Most még a fájós válláról is elfeledkezik. Pedig a hátizsák felvételekor látszott, hogy szenved.

A kis menet elég furcsa lehet a járókelőknek. Két hátizsákos ember. A hátizsákon egy vászonra hímzett jelszó: Cum Deo pro patria et libertate. Mindkettőnkön fekete póló van, amelyre elől az erdélyi címer van nyomva és alatta az évszámok, hogy mikor hova tartozott Erdély.

Elérkezünk a Batthyány térre, ahonnan a metróval egy megállót megyünk